

Natuurtoets

Kadeversterking Lappenvoort Oosterland

Toetsing Wet Natuurbescherming en NNN

projectnummer 0472575.100
definitief revisie 01
10 februari 2022

Natuurtoets

Kadeversterking Lappenvoort Oosterland

Toetsing Wet Natuurbescherming en NNN

projectnummer 0472575.100

definitief revisie 01
10 februari 2022

Auteur

P. de Hoop

Opdrachtgever

Waterschap Hunze en Aa's
Aquapark 5
9641 PJ VEENDAM

Antea Group is aangesloten bij het
Netwerk Groene Bureaus

De informatie in voorliggende rapportage is (deels) afkomstig uit de NDFF en mag niet zonder toestemming van BII12 worden verstrekt aan derden of op enige andere wijze openbaar gemaakt worden.

datum vrijgave
10-02-2022

beschrijving revisie 01
definitief

gecontroleerd
H. Rozeboom

vrijgave
R. Haanstra

Inhoudsopgave

Blz.

1	Inleiding	7
1.1	Aanleiding	7
1.2	Projectvoornemen en planning	9
1.3	Doel en onderzoeksvragen	9
1.4	Leeswijzer	9
2	Wettelijk kader Wet natuurbescherming	10
2.1	Algemeen	10
2.2	Soortbescherming	10
2.3	Gebiedsbescherming	11
2.3.1	Natura 2000	11
2.3.2	Provinciaal beleid	11
2.4	Bescherming van houtopstanden	12
2.5	Procedure	13
3	Methodiek	14
3.1	Algemeen	14
3.2	Bureauonderzoek	14
3.3	Terreinbezoek	15
3.4	Effectbeoordeling en advies vervoltraject	15
4	Resultaten	16
4.1	Gebiedsbeschrijving	16
4.2	Beschermde soorten	17
4.2.1	Resultaten bureauonderzoek	17
4.2.2	Resultaten terreinbezoek - ecologische bevindingen	18
4.2.3	Samenvatting beschermde soorten	26
4.3	Beschermde gebieden	27
4.4	Bescherming van houtopstanden	29
5	Toetsing	30
5.1	Advies	30
5.2	Effectbepaling project	32
5.3	Toetsing effect op beschermde soorten	32
5.3.1	Vogels	32
5.3.2	Zoogdieren	33
5.3.3	Reptielen en amfibieën	36
5.3.4	Vissen	36
5.3.5	Libellen	37
5.4	Effecten op beschermde gebieden	37

5.4.1	Effecten op Natura 2000-gebieden	37
5.4.2	Effecten op het Natuurnetwerk Nederland (NNN)	37
5.4.3	Bescherming van houtopstanden.	39

6	Bronnen	40
----------	----------------	-----------

Bijlage 1: Wettelijk kader - Wet natuurbescherming

Bijlage 2: Verspreiding wilde kievitsbloem

Conclusies en advies

Waterschap Hunze en Aa's is voornemens om de kade rondom (noord- west- en zuidzijde) Polder Lappenvoort en Oosterland te versterken. Het project kan worden uitgevoerd indien de werkzaamheden niet in strijd zijn met de Wet natuurbescherming en het beleid van het Natuurnetwerk Nederland. Daarom is inzicht gewenst in de aanwezigheid van beschermde en zeldzame soorten en beschermde gebieden binnen de invloedssfeer van het projectgebied en de effecten hierop. Dit wordt gedaan op basis van een Natuurtoets. In dit hoofdstuk is het advies gegeven dat voortkomt uit de conclusies van de uitgevoerde Natuurtoets. Tevens is aangegeven of volgens de Nederlandse wetgeving vervolgstappen aan de orde zijn.

Voor de verbreding zijn er twee opties. Werken richting het westen of oosten. In het westen zijn bijvoorbeeld het Friesche Veen en Polder Camphuis gelegen. Gebieden met hoge natuurwaarden. Bij verbreding richting het oosten is de impact op beschermde soorten vele malen kleiner. Bij de conclusies is er daarom vanuit gegaan dat er richting het oosten gewerkt wordt (zie ook 5.1). In paragraaf 5.1 tabel 5.1 is de kans op aanwezigheid/negatieve effecten op beschermde soorten bij het werken richting het westen (Friesche Veen) en oosten (Polder Lappenvoort Oosterland) weergegeven.

Conclusies: Beschermde gebieden

Uit de bureaustudie blijkt dat binnen 800 m afstand van het projectgebied een Natura 2000-gebied ligt. Het Natura 2000-gebied ligt buiten het invloedsgedebied van het project wat betreft verdroging of geluid- en lichtverstoring. Vanwege de afstand, de geringe omvang van de ontwikkeling in het projectgebied, en door de afscherming via landschapselementen en de aanwezigheid van een autosnelweg gelegen tussen het projectgebied en het Natura 2000-gebied worden geen effecten op soorten, habitats van soorten of habitattypen in het Natura 2000-gebied verwacht. Er is geen effect op het meest nabijgelegen Natura 2000-gebied en daarom is er geen aanleiding om te verwachten dat er op Natura 2000-gebieden op grotere afstand nog effecten zullen optreden. Een vervolgonderzoek vanuit de Wet natuurbescherming is niet aan de orde.

De werkzaamheden zijn bij de inwerkingtreding van de Wet stikstofreductie en natuurverbetering per 1-7-2021 voor wat betreft stikstofdepositie vrijgesteld van de Wnb-vergunningplicht. Voor deze activiteit hoeft dan ook geen onderzoek naar stikstofdepositie (AERIUS-berekening) meer te worden uitgevoerd. Zie ook Tabel 01.

In het projectgebied is NNN-gebied aanwezig. Aantasting van de wezenlijke kenmerken en waarden van dit NNN gebied moeten voorkomen worden. In dat kader is het belangrijk de aanwezige wilde kievitsbloemen te sparen. Voor het overige worden geen effecten op de NNN verwacht. Zekerheidshalve wordt geadviseerd dit te overleggen met het bevoegd gezag. Aangezien er mogelijk een kleine verschuiving plaatsvindt tussen beheertypes. Zie ook Tabel 01.

De houtopstanden in het projectgebied vallen onder de Wet natuurbescherming. Afhankelijk van of en wat er gekapt gaat worden is er mogelijk een kapmelding noodzakelijk en is er mogelijk sprake van een herplantplicht. Zie ook Tabel 01.

Tabel 01. Overzicht conclusies en vervolgstappen gebiedsbescherming.

	Natura 2000	NNN	Houtopstanden
Aanwezig binnen de invloedssfeer?	Mogelijk	Ja	Ja
Effecten?	Mogelijk m.b.t. stikstof maar geen toetsing/berekening noodzakelijk	Ja	Mogelijk
Vereiste vervolgstappen aan de orde?	Nee	Afstemming Bevoegd gezag	Afhankelijk van daadwerkelijke kapplannen
Is het project uitvoerbaar in het kader van de gebiedsbescherming?	Ja	Ja	Ja

Conclusies: Beschermde soorten

Uit de bureaustudie in combinatie met het terreinbezoek is gebleken dat (leefgebied van) de volgende in het kader van de Wet natuurbescherming beschermde soorten aanwezig zijn en/of mogelijk verwacht worden in het projectgebied

- *Vogels met een jaarrond beschermd nest (mogelijk nestplaatsen);*
- *Algemene broedvogels (zeer waarschijnlijk nestplaatsen);*
- *Vleermuizen (mogelijk verblijfplaatsen in bomen);*
- *Overige zoogdieren – boom-, steenmarter, eekhoorn, grote bosmuis en waterspitsmuis (mogelijk verblijfplaatsen);*
- *Reptielen – ringslang (mogelijk migrerende dieren);*
- *Amfibieën – hei-, poelkikker (mogelijk verblijfplaatsen);*
- *Vissen – grote modderkruiper (mogelijk essentieel leefgebied).*

In Tabel 02 is aangegeven welke gevolgen de aanwezigheid van (het leefgebied van) deze soorten heeft voor het voorliggende project. Aangegeven is of een nader onderzoek nodig is, of er sprake is van een overtreding van de Wet Natuurbescherming, of dit middels maatregelen voorkomen kan worden en of bij de uitvoering van het project een ontheffing nodig is. In Hoofdstuk 5 van deze Natuurtoets staat de onderbouwing voor de gegeven conclusies en de onderbouwing van de uitbreidingsrichting.

Tabel 02. Overzicht conclusies en vervolgstappen soortbescherming.

Soort (groep)	Essentieel leefgebied in projectgebied?	Nader onderzoek nodig?	Is er sprake van een overtreding?	Ontheffing noodzakelijk	Vervolgstappen
Vogels met een jaarrond beschermd nest [diverse soorten]	Ja mogelijk nestplaatsen in bomen	Ja	Nog onduidelijk	Nog onduidelijk	Nader onderzoek en bij aanwezigheid opnemen in EWP
Algemene broedvogels	Ja op en langs kade kans op broedgevallen	Mogelijk broedvogelvrij gave	Nee, mits werken volgens EWP	N.v.t.	Werken buiten het broedseizoen. Indien dit niet mogelijk is een broedvogelvrijgave noodzakelijk. Meenemen in EWP
Vleermuizen [diverse soorten]	Mogelijk verblijfplaatsen in te kappen bomen	Ja	Nog onduidelijk	Nog onduidelijk	Nader onderzoek en opstellen EWP
Zoogdieren [boomarter]	Mogelijk in bomen	Ja	Nog onduidelijk	Nog onduidelijk	Nader onderzoek en bij aanwezigheid opstellen EWP
Zoogdieren [steenarter & eekhoorn]	Mogelijk in bomen bosschages	Ja	Nog onduidelijk	Nog onduidelijk	Nader onderzoek en bij aanwezigheid opstellen EWP
Zoogdieren [grote bosmuis & waterspitsmuis]	Mogelijk in bosschages of oevers	Nee ¹	Ja, mogelijk	Ja ²	Opstellen EWP

¹ Afstemmen met bevoegd gezag.

² Grote bosmuis wordt niet genoemd in de gedragscode van 2011, onder de Wet natuurbescherming is de soort beschermd. Uitgangspunt is dat een ontheffing nodig is.

Soort (groep)	Essentieel leefgebied in projectgebied?	Nader onderzoek nodig?	Is er sprake van een overtreding?	Ontheffing noodzakelijk	Vervolgstappen
Reptielen [ringslang]	Nee	Nee ¹	Ja, mogelijk	Nee	Meenemen in EWP
Amfibieën [hei- & poelkikker]	Mogelijk in sloten binnen projectgebied	Nee ¹	Ja, mogelijk	Ja	Opstellen EWP
Vissen [grote modderkruiper]	Mogelijk in sloten binnen projectgebied	Nee ¹	Ja, mogelijk	Ja	Opstellen EWP

Zorgplicht

In de Wet natuurbescherming is een zorgplicht opgenomen. In het tekstkader in Bijlage 1 staat het wetsartikel uitgeschreven. De zorgplicht houdt in dat planten en dieren niet onnodig vernield/gedood of verstoord mogen worden. De initiatiefnemer/uitvoerder is verantwoordelijk voor een adequate naleving van de algemene zorgplicht tijdens de uitvoering van de werkzaamheden.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

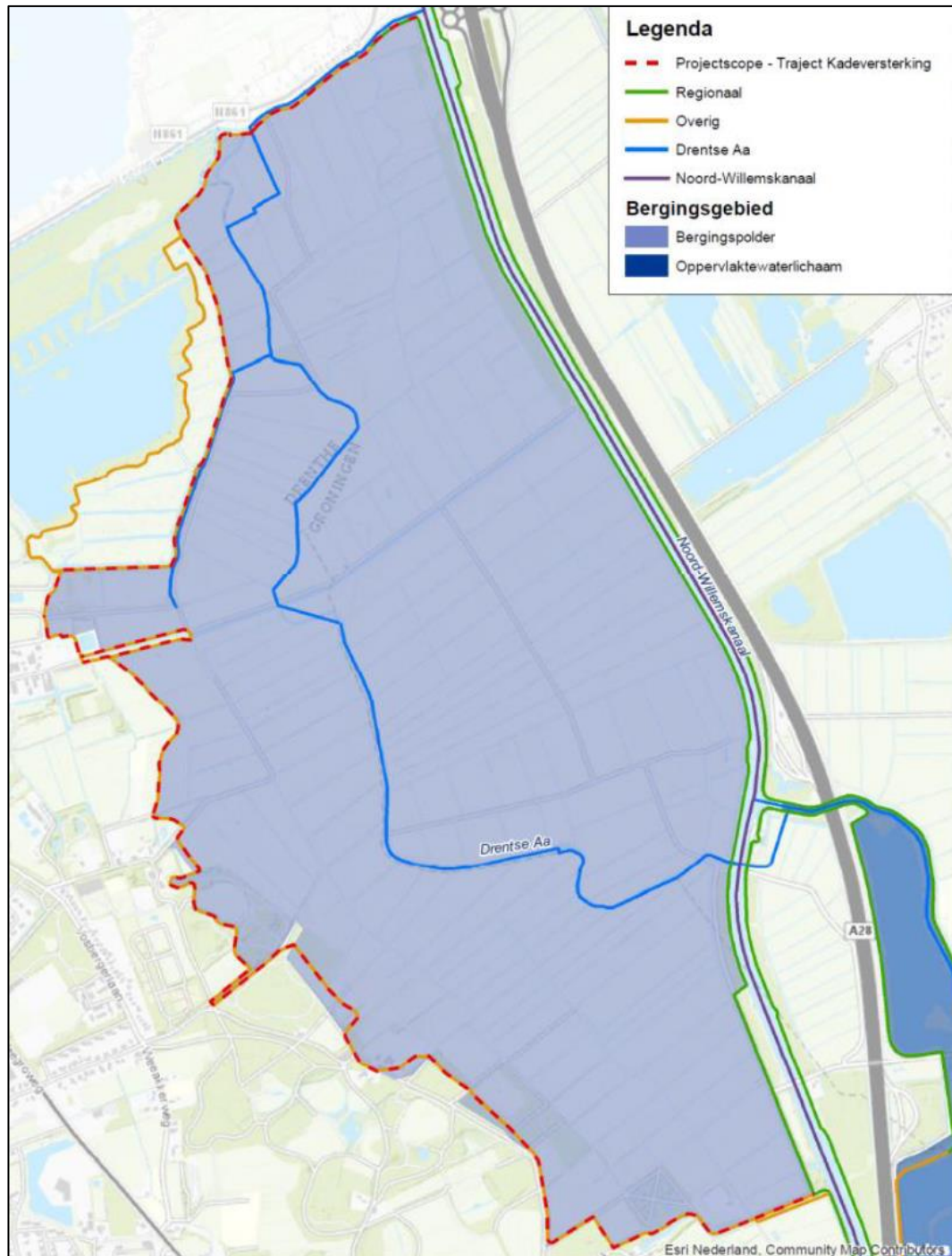
Waterschap Hunze en Aa's is voornemens om de kade rondom polders Oosterland en Lappenvoort te versterken. Uit een toetsing van de kade is namelijk naar voren gekomen dat een groot deel van de kade niet meer voldoet aan de gestelde normen.

Bij ruimtelijke ingrepen moet rekening worden gehouden met beschermde planten- en diersoorten en met beschermde gebieden. Er dient onderzocht te worden of de geplande ingrepen effect hebben op beschermde soorten of beschermde gebieden (Wet natuurbescherming en Natuurnetwerk Nederland). Ontwikkelingen mogen niet zonder meer plaatsvinden indien deze negatieve gevolgen hebben op beschermde natuurgebieden en/of flora en fauna. In dit kader is inzicht gewenst in de aanwezige natuurwaarden en de mogelijk daarmee samenhangende consequenties. Dit wordt gedaan op basis van een Natuurtoets. In deze rapportage zijn de resultaten van de Natuurtoets beschreven.

In Figuur 1.1 is de ligging van het projectgebied weergegeven en in Figuur 1.2 de ligging van de kade.

Figuur 1.1 Globale ligging van het projectgebied (rode stip). Bron: Street Smart, 2021.

Figuur 1.2. Ligging van de kade (onderbroken rode lijn). Bron: Waterschap Hunze en Aa's.

1.2 Projectvoornemen en planning

Polder Lappenvoort-Oosterland is rond het jaar 2000 ingericht als waterbergingsgebied. De huidige kade van circa 7 km blijkt echter niet overal (meer) aan de normen te voldoen. Hierdoor kan het bergingsgebied niet (volledig) ingezet worden in noodsituaties. Het bergingsgebied dient volgens de norm weer volledig inzetbaar te zijn. Dit kan door de kade over circa 4,2 km te versterken (ophogen en/of verbreden). Daarnaast dienen een aantal andere knelpunten die de inzet van het gebied belemmeren te worden aangepakt. Dit betekent het herstellen, aanpassen of plaatsen van duikers, rioolputten, afsluiters en mogelijk nog andere knelpunten. De nieuwe kade neemt meer ruimte in beslag. De richting waarin de kade verbreed wordt hangt onder andere af van de bevindingen in het kader van de natuurtoets.

De bouwteamfase is gestart op 16 augustus 2021 en het is de planning deze af te ronden op 31 december 2022.

1.3 Doel en onderzoeksvragen

Het doel van voorliggende Natuurtoets is het opsporen van strijdigheden van de voorgenomen ingreep met de beschermde soorten en beschermde gebieden (Natura 2000-gebieden en het Natuurnetwerk Nederland) en het bepalen of de aanvraag van een ontheffing/vergunning noodzakelijk is. Om hiertoe te komen worden onder andere de volgende vragen beantwoord:

- Welke in het kader van de Wnb beschermde soorten (en/of vaste rust- en verblijfplaatsen) komen voor in het beïnvloedingsgebied van de voorgenomen activiteit? Vinden er als gevolg van de ontwikkeling effecten plaats op deze soorten en worden daarbij verbodsbepalingen overtreden? Is het noodzakelijk om mitigerende maatregelen te nemen en welke zijn dit? Dient in het kader van de Wnb een ontheffing aangevraagd te worden?
- Komen in de beïnvloedingszone van het projectgebied beschermde natuurgebieden voor? Zo ja, welke zijn dit en wat zijn de gevolgen hierop? Dienen vervolgstappen in de vorm van een uitwerking- of een compensatieplan opgesteld te worden?

Op bovenstaande vragen wordt in hoofdstuk 4 en 5 een antwoord gegeven (zie ook de leeswijzer).

1.4 Leeswijzer

De Natuurtoets is als volgt opgebouwd:

- De Natuurtoets begint met de belangrijkste conclusies gedestilleerd uit de resultaten van voorliggende Natuurtoets;
- Hoofdstuk 1 geeft de aanleiding van de Natuurtoets en het projectvoornemen;
- Hoofdstuk 2 beschrijft beknopt het wettelijk kader;
- Hoofdstuk 3 geeft een toelichting op de methodiek van de Natuurtoets;
- Hoofdstuk 4 beschrijft het gebied en gaat in op de ecologische waarden en de beschermde soorten en gebieden in (de omgeving) van het projectgebied;
- Hoofdstuk 5 toetst de activiteiten aan de natuurwetgeving en het NNN.

2 Wettelijk kader Wet natuurbescherming

Dit hoofdstuk beschrijft het wettelijk kader van de soortenbescherming ([paragraaf 2.2](#)) en de gebiedsbescherming ([paragraaf 2.3](#)) relevant voor voorliggende Natuurtoets. In [paragraaf 2.4](#) wordt de vervolprocedure aangegeven bij een overtreding van verbodsbepalingen.

2.1 Algemeen

De Wnb regelt de bescherming van Natura 2000-gebieden, bescherming van soorten en de bescherming van houtopstanden. Naast bescherming vanuit de Wnb, zijn er ook gebieden die planologisch beschermd zijn. Het betreft het 'Natuurnetwerk Nederland' (hierna NNN).

Per paragraaf worden tevens de beleidsregels van de provincie aangeduid die specifiek voor deze provincie (en derhalve voor voorliggend voornemen) van toepassing kunnen zijn.

2.2 Soortbescherming

In de Wnb is soortbescherming opgedeeld in drie categorieën. Voor elke categorie gelden verschillende verbodsbepalingen die zijn vermeld in artikel 3.1, 3.5 en 3.10 van de Wnb. Het gaat om de volgende drie categorieën:

1. soorten van de Vogelrichtlijn;
2. soorten van de Habitatrichtlijn, inclusief bijlage I en II uit Verdrag van Bern en bijlage I uit Verdrag van Bonn, met uitzondering van vogels;
3. 'andere soorten' (onderdeel A 'fauna' en onderdeel B 'flora').

De verbodsbepalingen en ontheffingsgronden voor de eerste twee categorieën komen rechtstreeks uit de Vogel- en Habitatrichtlijn. De derde categorie vindt zijn oorsprong in de nationale wetgeving. Bij voorliggende toetsing wordt tevens beoordeeld of soorten met jaarrond beschermde nesten categorie 1 t/m 5 aanwezig zijn in het projectgebied.

Soorten van de Vogelrichtlijn

Voor Vogelrichtlijnsoorten is het verboden om in het wild levende vogels te doden of te vangen, opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van vogels te vernielen, te beschadigen, te rapen of nesten van vogels weg te nemen. Daarnaast is het verboden vogels opzettelijk te storen. Dit laatste verbod geldt niet voor een aantal vogelsoorten, indien de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding en het nest zelf zijn functionaliteit behoudt (zie artikel 3.1 in tekstkader in de bijlage).

Bij voorliggende toetsing zijn de provincies Groningen en Drenthe bevoegd gezag. In beide provincies gelden geen uitzonderingen op de landelijk vrijgestelde soorten van artikel 3.10 onderdeel A (zie Regeling Natuurbescherming, [Bijlage 13](#)). In beide provincies geldt voor deze soorten een vrijstelling en is enkel de zorgplicht van toepassing.

2.3 Gebiedsbescherming

2.3.1 Natura 2000

Natura 2000-gebieden zijn natuurgebieden van groot internationaal belang. Deze gebieden zijn aangewezen onder de Europese Habitat- en/of Vogelrichtlijn. Voor de gebieden en de daarbij aangewezen soorten en habitattypen zijn instandhoudingsdoelstellingen opgesteld. Een activiteit mag niet leiden tot significant negatieve effecten op deze doelen of tot een aantasting van de natuurlijke kenmerken. Indien op voorhand significante effecten niet uitgesloten kunnen worden dient een Passende beoordeling opgesteld te worden.

2.3.2 Provinciaal beleid

Natuurnetwerk Nederland

Het Natuurnetwerk Nederland (NNN) is een stelsel van ecologisch hoogwaardige natuurgebieden. Dit is onderdeel van de actieve soortbescherming uit de Wet natuurbescherming; bedreigde dier- en plantensoorten in een gunstige staat van instandhouding te brengen. Om dit te realiseren is in de Wnb art. 1.12, lid 2 vastgelegd dat de provincies zorgen voor de totstandkoming en instandhouding van een samenhangend landelijk ecologisch netwerk, genaamd Natuurnetwerk Nederland. Door nieuwe natuur te ontwikkelen, kunnen natuurgebieden met elkaar worden verbonden. Zo kunnen planten zich over verschillende natuurgebieden verspreiden en dieren van het ene naar het andere gebied gaan. Het totaal van al deze gebieden en de verbindingen ertussen vormt het Natuurnetwerk Nederland. Het NNN is een netwerk van gebieden in Nederland waar de natuur voorrang heeft. Het netwerk helpt voorkomen dat planten en dieren in geïsoleerde gebieden uitsterven en dat natuurgebieden hun waarde verliezen. Het NNN kan worden gezien als de ruggengraat van de Nederlandse natuur.

Provincie Groningen

In Artikel 2.45 van de Geconsolideerde Omgevingsverordening februari 2019 staan regels opgenomen die de bescherming van het NNN in de provincie Groningen waarborgen. Voor de natuurgebieden die behoren tot het 'NNN-Natuurgebied' en 'NNN-Natuurbeheergebied' geldt het 'nee, tenzij'-principe (Artikel 2.45.1, lid 1ab en 2ab). Het 'nee, tenzij'-principe betekent dat nieuwe plannen en projecten niet zijn toegestaan als deze een significant negatief effect hebben op de wezenlijke kenmerken en waarden van het gebied, tenzij daarmee een zwaarwegend belang gediend is en er geen reële alternatieven voorhanden zijn. In dat geval moet de schade zoveel mogelijk beperkt worden door het treffen van mitigerende maatregelen en moet de resterende schade gecompenseerd worden. Daarnaast is in Artikel 2.46 van de omgevingsverordening opgenomen dat een bestemmingsplan dat betrekking heeft op gronden gelegen binnen het 'zoekgebied robuuste verbindingzone' niet voorziet in wijziging van de bestemming of van de regels voor het gebruik van de grond, als die wijziging een significante beperking met zich meebrengt van de mogelijkheid om een hoogwaardige robuuste verbindingzone te creëren en in stand te houden.

Het regime ter bescherming van het NNN kent in de provincie Groningen geen externe werking. Dit houdt in dat alleen wanneer er binnen de grenzen van het NNN gewerkt wordt, de effecten beoordeeld en eventueel gecompenseerd dienen te worden. Effecten als gevolg van de activiteiten die ontstaan op NNN-gebieden die buiten de plangrenzen liggen (externe effecten), hoeven derhalve niet gecompenseerd te worden.

Provincie Drenthe

In Artikel 3.34 van de Provinciale Omgevingsverordening Drenthe (2018) staan regels opgenomen die de bescherming van het NNN in de provincie Drenthe waarborgen. Voor de natuurgebieden die behoren tot het NNN geldt het 'nee, tenzij'-principe (Artikel 3.35). Het 'nee, tenzij'-principe betekent dat nieuwe plannen en projecten niet zijn toegestaan als deze een significant negatief effect hebben op de wezenlijke kenmerken en waarden van het gebied, tenzij daarmee een zwaarwegend belang gediend is en er geen reële alternatieven voorhanden zijn. In dat geval moet de schade zoveel mogelijk beperkt worden door het treffen van mitigerende maatregelen en moet de resterende schade gecompenseerd worden.

Het regime ter bescherming van het NNN kent in de provincie Drenthe geen externe werking. Dit houdt in dat alleen wanneer er binnen de grenzen van het NNN gewerkt wordt, de effecten beoordeeld en eventueel gecompenseerd dienen te worden. Effecten als gevolg van de activiteiten die ontstaan op NNN-gebieden die buiten de plangrenzen liggen (externe effecten), hoeven derhalve niet gecompenseerd te worden.

Leefgebied weide- en akkervogels

In de provincie Groningen worden gebieden beschermd waar nog levenskrachtige populaties voorkomen van weide- en akkervogels. In Artikel 2.48 van de van de Geconsolideerde Omgevingsverordening februari 2019 zijn regels opgenomen ter bescherming van deze leefgebieden. Een bestemmingsplan dat betrekking heeft op Leefgebied weide- en akkervogels en dat voorziet in een nieuwe grootschalige ruimtelijke ontwikkeling biedt inzicht in de maatregelen die nodig zijn om de mogelijke schade aan de waarde van het leefgebied voor weidevogels te voorkomen en restschade elders te compenseren als die ontwikkeling in significante mate afbreuk kan doen aan de waarden van het leefgebied voor weidevogels door aantasting van de landschappelijke openheid, of door verstoring van vogels en aantasting van het areaal. Het voorgaande is niet van toepassing op normaal agrarisch gebruik. Het plangebied en de omgeving is geen onderdeel van leefgebieden voor weide- of akkervogels. Dus dit onderdeel wordt buiten beschouwing gelaten.

2.4 Bescherming van houtopstanden

De Wet natuurbescherming (Wnb) geeft invulling aan de bescherming van houtopstanden die tot aan 1 januari 2017 vielen onder bescherming van de Boswet. De bescherming is geregeld in hoofdstuk 4 van de Wnb. De provincie is het bevoegd gezag. De bescherming betreft de houtopstanden die zijn gelegen buiten de bebouwde kom Wnb en die een oppervlakte hebben van meer dan 1.000 m² (0,1 hectare) of bestaan uit een rijbeplanting die meer dan twintig bomen omvat, gerekend over het totaal aantal rijen. De Wnb doet geen uitspraken over houtopstanden die zijn gelegen binnen de bebouwde kom of met kleinere oppervlakte dan 1.000 m².

Bescherming van dergelijke houtopstanden is een taak van de gemeentelijke overheid.

De wet geldt niet voor:

- a) Houtopstanden op erven of in tuinen;
- b) Fruitbomen of windschermen om boomgaarden;
- c) Naaldbomen bedoeld als kerstbomen indien niet ouder dan 20 jaar;
- d) Kweekgoed;
- e) Uit populieren of wilgen bestaande wegbeplantingen, beplantingen langs waterwegen en eenrijige beplantingen langs landbouwgronden;
- f) Het dunnen van een houtopstand;

- g) Het uit populieren, wilgen, essen of elsen bestaande beplantingen die kennelijk zijn bedoeld voor de productie van biomassa (onder specifieke voorwaarden).

Voor houtopstanden groter dan 1.000 m² is veelal sprake van overlap met de gemeentelijke Algemene Plaatselijke Verordening (APV). De mate van overlap kan per gemeente verschillen en is dus maatwerk. Toetsing aan de APV valt buiten de scope van de Natuurtoets.

Voor houtopstanden die zijn beschermd in de Wnb geldt een meldingsplicht bij voorgenomen velling, en in principe tevens een herplantplicht. Herplant wordt in principe ter plekke ingevuld. Onder voorwaarden kan herplant ook elders worden gerealiseerd

2.5 Procedure

Als een project een kans op negatieve effecten op enig Natura 2000-gebied heeft, dient een vergunning beschermde gebieden aangevraagd te worden. Bij een overtreding van verbodsbepalingen uit de soortbescherming dient een ontheffing beschermde soorten aangevraagd te worden bij het bevoegd gezag. Onder de Wet natuurbescherming is sprake van één rechtsdocument waarmee zowel vergunning (gebiedsbescherming) als ontheffing (soortbescherming) wordt verleend. Het bevoegd gezag is de provincie waar de activiteit (grotendeels) plaatsvindt. De aanvraag kan al dan niet gekoppeld aan de omgevingsvergunning, ingediend worden bij het gemeenteloket of rechtstreeks bij de provincie. Over de ontheffing/vergunning wordt binnen 13 weken na ontvangst beslist. Bevoegd gezag kan de beslissingstermijn eenmaal verlengen met 7 weken.

3 Methodiek

Dit hoofdstuk beschrijft de methodiek die gehanteerd wordt tijdens het bureauonderzoek ([paragraaf 3.2](#)) en gedurende het terreinbezoek ([paragraaf 3.3](#)) van voorliggende Natuurtoets. In [paragraaf 3.4](#) wordt aangeduid hoe deze gegevens leiden tot een conclusie.

3.1 Algemeen

Het onderzoek naar het voorkomen van beschermde soorten en ligging van beschermde gebieden is opgebouwd uit twee onderdelen:

1. Bureaustudie naar waarnemingen van beschermde soorten uit het (recente) verleden en ligging van beschermde gebieden in de invloedssfeer van het project;
2. Terreinbezoek naar de (mogelijke) aanwezigheid van beschermde soorten.

3.2 Bureauonderzoek

Afbakening beschermde soorten

In het bureauonderzoek wordt specifiek gekeken naar soorten uit de Vogelrichtlijn (artikel 3.1), soorten van de Habitatrichtlijn (artikel 3.5) en 'andere' beschermde soorten (artikel 3.10). Bij vogels zal met name speciale aandacht geschonken worden aan soorten die in het projectgebied een essentieel leefgebied kunnen hebben. Voorgenoemde soorten zijn in Nederland zeldzaam of hebben een Europese bescherming (Habitatrichtlijn bijlage IV-soorten, bijlage II Verdrag van Bern en bijlage I Verdrag van Bonn) en moeten worden getoetst op voorkomen en het projecteffect. Treden effecten op, of worden verbodsbepalingen overtreden, dan zijn er maatregelen nodig om deze effecten te voorkomen, verzachten of te compenseren om te voldoen aan de Wnb.

Een aantal soorten is door de provincies vrijgesteld en zijn opgenomen in provinciale vrijstellingen (zie tabel B en C in de bijlage). Deze zijn niet meegenomen in deze toetsing. Deze soorten zijn zodanig algemeen in de provincie dat de gunstige staat van instandhouding niet in het geding komt met het voorliggende project. Wel geldt de algemene zorgplicht. Door het uitvoeren van een aantal zorgplicht gerelateerde maatregelen, wordt voldaan aan de zorgplicht en kan de gunstige staat van instandhouding worden gegarandeerd. Hierbij kan gedacht worden aan het rekening houden met de kwetsbare seizoenen van deze soorten en de manier van werken (zoals het aanhouden van vaste rijroutes en het zorgen voor vluchtmogelijkheden voor de soorten).

Bronnen

Om een beeld te krijgen van de verspreiding en (mogelijk) voorkomen van beschermde soorten in en rond het projectgebied, is de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF) geraadpleegd. Hierbij is nagegaan of er in de periode 2016-2021 beschermde soorten zijn aangetroffen in of nabij het projectgebied. Aan de hand van de resultaten van de bureaustudie is een inschatting gemaakt of de betreffende soorten in het projectgebied voor zouden kunnen komen.

Naast de bronnen met soortinformatie, is voor het bepalen van de ligging van beschermde gebieden gebruik gemaakt van de gebiedendatabase op de website van het Ministerie van EZK of provinciale digitale atlassen. Om inzicht te krijgen in de ligging van het projectgebied t.o.v. van het NNN is de provinciale website geraadpleegd.

3.3 Terreinbezoek

Naar aanleiding van de uitkomsten van voorgenoemde bureaustudie is middels een terreinbezoek bepaald in hoeverre de aanwezigheid van beschermde soorten aannemelijk gesteld kan worden op basis van aanwezig geschikt habitat. Naast directe waarnemingen kan dan aan de hand van de aangetroffen biotopen een beeld worden geschetst van de verwachte aanwezige beschermde soorten. Dit is noodzakelijk omdat enkele seizoensgebonden soorten flora en fauna mogelijk niet kunnen worden waargenomen. Aan de hand van het aangetroffen biotoop en habitatvoorkeur(en) kunnen echter wel indicaties worden gegeven van het mogelijk voorkomen van deze soorten op de locatie. Het gaat hier om een deskundigenoordeel op basis van de fysieke gesteldheid van het terrein (biotopenonderzoek). Daarnaast zijn de aangetroffen belangwekkende soorten opgetekend.

Op 12 oktober 2021 is vanaf circa 15:00 uur een terreinbezoek uitgevoerd door een deskundig ecoloog van Antea Group bij bewolkt weer met een temperatuur van circa 12 °C. Tijdens het terreinbezoek is het projectgebied te voet belopen. Bomen zijn visueel geïnspecteerd met een verrekijker.

3.4 Effectbeoordeling en advies vervolgtraject

Aan de hand van de bevindingen uit het bureauonderzoek en de resultaten van het verkennend terreinbezoek kan worden bepaald of het plan uitvoerbaar is, of een vervolgonderzoek nodig is om beschermde soorten uit te sluiten en om te bepalen wat de effecten zijn. Tevens kan worden geadviseerd over de te volgen procedure inzake de natuurwetgeving.

4 Resultaten

In [paragraaf 4.1](#) wordt allereerst een gebiedsbeschrijving van het projectgebied gegeven. Vervolgens wordt in [paragraaf 4.2](#) in gegaan op de resultaten van de in het gebied aanwezig of verwachte beschermde soorten (uiteenzetting van de resultaten van de bureaustudie en het terreinbezoek), waarna in [paragraaf 4.3](#) de ligging van gebieden beschermd in het kader van de Wet natuurbescherming en het NNN in de omgeving van het projectgebied aangegeven wordt.

4.1 Gebiedsbeschrijving

Het projectgebied ligt ten oosten van Eelde-Paterswolde en ten westen van de A28 (gemeenten Groningen en Tynaarlo, provincies Groningen en Drenthe). De te versterken kade ligt grofweg ten noorden, westen en zuiden van de Polders Oosterland en Lappenvoort in het benedenloopgebied van de Drentsche Aa. De kade is aangelegd om de polder geschikt te maken als retentiepolder. De noodwaterberging bestaat naast de polders Oosterland en Lappenvoort uit de Glimmer Polder en Polder Glimmermade. De polders vormen een verbinding tussen de natuur in het Zuidelijke Westerkwartier en de Drentse Onlanden, het Drentsche Aa gebied en de natuur rond het Zuidlaardermeergebied en 't Roegwold.

De te versterken kade bestaat voornamelijk uit voedselrijk grasland met hier en daar wat bomen (voornamelijk elzen). De noordelijke helft en het meest zuidelijke deel van de kade wordt voornamelijk begrensd door kleinere en grotere sloten (o.a. Paterswolder Schipsloot). Het middendeel maakt gebruik van natuurlijke hoogtes en ligt voornamelijk tegen of in het bos van Eelde-Paterswolde. Aan de oostzijde van de kade ligt de polder die voornamelijk gebruikt wordt voor extensieve landbouw met een paar bosstroken, een paar boomsingels en wat losse bomen voornamelijk langs watergangen. De oorspronkelijke vegetatie kenmerkend voor een dergelijk beekdal komen nauwelijks meer voor. Wel is een overblijfsel van Kievitsbloemhooiland in polder Oosterland het noemen waard. Ten westen van de kade ligt in het noorden het Friesche Veen bestaande uit moerasbos, rietland en open water. Aan de randen van het veengebied zijn tijdens het oriënterende veldbezoek kleine krabbenscheervelden aangetroffen. Verder naar het zuiden is de kade steeds minder herkenbaar in het landschap door van nature aanwezige hoogtes. In het uiterste zuiden maakt de kade een knik naar het oosten om het Sterrebos (onderdeel van de havezathe Oosterbroek) heen richting het Noord-Willemskanaal.

In Figuur 4.1 is een impressie gegeven van het projectgebied.

Figuur 4.1. Impressie van het projectgebied. Met van linksboven met de klok mee de Paterswolder Schipsloot, krabbenscheerveld in het Friesche Veen, bosrand bij het Sterrebos en een bomenrij ten zuiden van het Friesche Veen.

4.2 Beschermde soorten

4.2.1 Resultaten bureauonderzoek

Uit de recente verspreidingsinformatie blijkt dat in of nabij het projectgebied in het verleden diverse beschermde soorten zijn waargenomen (binnen een straal van 2,5 kilometer). Dit betreft de beschermde soorten genoemd in Habitatrictlijn (bijlage IV onderdeel a en b) en de niet-vrijgestelde 'andere soorten' uit bijlage I (onderdeel a en b) van de Wet natuurbescherming alsook vogelsoorten met een jaarrond beschermd nest. De soorten zijn weergegeven in Tabel 4.1.

Tabel 4.1. Overzicht van waargenomen beschermde soorten in de omgeving van het projectgebied (met een straal van 2,5km) die in het NDFD door derden zijn ingevoerd. De soorten zijn in te delen in Habitatrictlijn (HR), lijsten A en B behorende bij artikel 3.10 en vogelsoorten met een jaarrond beschermd nest (JRB) en zijn aangegeven met een 'X' (NDFD, 2016-2021).

Soortgroep	Soort	JRB	HR	A/B
Vogels met een jaarrond beschermd nest*	Boomvalk	X		
	Buizerd	X		
	Gierzwaluw	X		
	Grote gele kwikstaart	X		
	Havik	X		
	Huismus	X		
	Kerkuil	X		
	Ooievaar	X		
	Ransuil	X		
	Roek	X		
	Slechtvalk	X		
	Sperwer	X		
	Steenuil	X		
	Wespendief	X		
Zwarte wouw	X			
Zoogdieren	Bever		X	

	Boommarter			X
	Damhert			X
	Das			X
	Eekhoorn			X
	Grote bosmuis			X
	Otter		X	
	Steenmarter			X
	Vleermuizen**		X	
Amfibieën	Waterspitsmuis			X
	Alpenwatersalamander			X
	Boomkikker		X	
	Heikikker		X	
Reptielen	Poelkikker		X	
	Adder			X
	Levendbarende hagedis			X
Insecten - Dagvlinders	Ringslang			X
	Grote vos			X
Insecten - Libellen	Grote weerschijnvlinder			X
	Gevlekte witsnuitlibel		X	
	Groene glazenmaker		X	
Vissen	Sierlijke witsnuitlibel		X	
	Grote modderkruiper			X
Planten	Blauw guichelheil			X
	Kartuizer anjer			X
	Knolspirea			X
	Muurbloem			X
	Stijve wolfsmelk			X
Overige soortgroepen	Geen waarnemingen			

*Categorie 5: de afweging of er sprake is van een jaarrond beschermd nest uit categorie 5 wordt gemaakt bij de beschrijving van de resultaten van het terreinbezoek (paragraaf 4.2.2).

** Vleermuizen: baardvleermuis, franjestaart, gewone dwergvleermuis, gewone grootvleermuis, gewone/kleine/ruige dwergvleermuis, laatvlieger, meervleermuis, rosse vleermuis, ruige dwergvleermuis en watervleermuis.

Op basis van de verspreidingsgegevens van een soort, in combinatie met kennis van de terreingeschiktheid voor deze soorten, is vervolgens nagegaan of het projectgebied een functie vervult voor (onder andere) deze soorten en of effecten aan de orde zijn. De bevindingen worden in paragraaf 4.2.2 uiteengezet.

4.2.2 Resultaten terreinbezoek - ecologische bevindingen

Op basis van het bureauonderzoek zijn niet alle biotoop-kritische (sub)soortgroepen relevant. Zo zijn er onder andere op basis van het terreinbezoek geen effecten (overtredingen van verbodsbepalingen uit de Wnb) aan de orde op de beschermde overige soortgroepen (kevers, kreeftachtigen, weekdieren, mieren en slakken). Er is voor deze soort(groep)en geen essentieel leefgebied in het projectgebied. Effecten zijn op voorhand uitgesloten.

De overige soortgroepen worden hierna beschreven: vogels, zoogdieren, amfibieën, reptielen, dagvlinders, libellen, vissen en planten.

Vogels

Soorten met jaarrond beschermd nest (categorie 1 t/m 4)

Zoals blijkt uit de bureaustudie is een aantal vogelsoorten waargenomen in de omgeving van het projectgebied waarvan de broedplaatsen jaarrond beschermd zijn. Een aantal soorten (gierzwaluw, huismus, kerkuil en slechtvalk) is bij het broeden gebonden aan bebouwing. Echter is in het projectgebied geen bebouwing aanwezig en gebouwbewonende soorten zijn niet aanwezig binnen de invloedssfeer van de werkzaamheden. Er zijn geen negatieve effecten op gebouwbewonende soorten. Veel andere soorten die in (de omgeving van het) projectgebied waargenomen zijn broeden (voornamelijk) in bomen (boomvalk, buizerd, havik, ooievaar, ransuil, roek, sperwer, steenuil wespandief en zwarte wouw). Er zijn tijdens het veldbezoek geen nesten aangetroffen die toebehoren aan de genoemde soorten, maar deze kunnen binnen de invloedssfeer van de werkzaamheden niet volledig worden uitgesloten. De soorten worden overigens niet allemaal als broedvogel in het gebied verwacht, maar deze kunnen dan wel foeragerend aangetroffen worden. De grote gele kwikstaart broedt niet in bomen maar voornamelijk langs stromend water en dan bijvoorbeeld onder een brug of tussen boomwortels en dergelijke in de oever. De soort is buiten het broedseizoen in de omgeving aangetroffen, broedgevallen in de omgeving van het projectgebied zijn niet bekend. De aanwezigheid van essentieel leefgebied van de grote gele kwikstaart kan worden uitgesloten.

Gevolgen van het project op de boombroedende vogelsoorten wordt in Hoofdstuk 5 behandeld.

Soorten met mogelijk een jaarrond beschermd nest (categorie 5)

Daarnaast zijn er categorie 5-vogelsoorten, waarvan de nesten alleen jaarrond zijn beschermd als zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden dat rechtvaardigen. Dit laatste is op het projectgebied niet van toepassing. Er zijn geen categorie 5 soorten te verwachten die zeldzaam zijn in de omgeving of onvoldoende nestgelegenheden hebben in de omgeving. Derhalve zijn er geen zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden die jaarronde bescherming rechtvaardigen.

Algemene vogelsoorten (artikel 3.1)

In het riet, de kleine bosjes en het open water binnen en nabij het projectgebied kunnen algemene vogelsoorten zoals rietgors, rietzanger, merel en meerkoet tot broeden komen.

Gevolgen van het project op deze soorten wordt in Hoofdstuk 5 behandeld.

Zoogdieren

Vleermuizen

Bij het amoveren van bebouwing en het kappen van vooral oudere bomen dient te allen tijde rekening te worden gehouden met de mogelijke aanwezigheid van vleermuizen. Gebouwbewonende vleermuizen verblijven met name in spouwmuren, onder dakbetimmering, achter boeiborden of op zolders. Door de afwezigheid van gebouwen in het projectgebied zijn effecten op verblijfplaatsen van gebouwbewonende vleermuizen uitgesloten.

Boombewonende vleermuizen verblijven in gaten, hopen of scheuren van voornamelijk grote bomen. De meeste bomen binnen de begrenzing van het projectgebied zijn niet geschikt voor verblijfplaatsen van vleermuizen vanwege de jonge leeftijd, smalle stamdiameter en goede conditie. Verblijfplaatsen in bomen binnen het projectgebied kunnen echter niet volledig worden uitgesloten.

Lijnvormige elementen zoals de watergangen, randen van bosschages en overige lijnvormige elementen zijn geschikt als foerageergebied en vliegroute voor diverse soorten vleermuizen.

Gevolgen van het project op deze soortgroep wordt in Hoofdstuk 5 behandeld.

Overige (land)zoogdieren

Bever

Volgens de zoogdiervereniging komt de bever voor in het overgangsgebied van land en water. Te denken valt aan moerassen, maar ook langs beken en rivieren en in meren. De voorkeur van de bever gaat uit naar rustige rivieren en meren die omzoomd zijn door natte bossen. De aanwezigheid van bos is een vereiste en open of rotsige oever worden meestal gemeden. De bever komt alleen voor in zoete watersystemen en de soort mijdt zout water (Hollands & Reinhold, 1999). De bever komt voor in het Friesche Veen en heeft daar ook een burcht (Bron: NDFF).

Gevolgen van het project op deze soortgroep wordt in Hoofdstuk 5 behandeld.

Boommarter

De boommarter leeft bij voorkeur in bossen. In Nederland komt de soort voor in verschillende typen bossen. Boommarters kiezen hun rustplaatsen vaak in boomholten, konijnen-, vossen of dassenhopen, tussen boomwortels of onder takkenbossen. Nesten zitten vaak in oude spechten of eekhoornholten en soms in gebouwen die in of aan de rand van het bos staan. Boommarters maken meestal niet zelf een hol maar passen een bestaand nest aan (zoogdiervereniging, z.d.). Er zijn waarnemingen van de soort in het Friesche Veen en de bossen bij Eelde-Paterswolde (Bron: NDFF).

Gevolgen van het project op deze soort wordt in Hoofdstuk 5 behandeld.

Damhert

Het damhert komt vooral voor in oudere bossen met veel ondergroei (jagersvereniging.nl). Dit type leefgebied is langs het plangebied niet aanwezig. Bovendien zijn er in de ruime omgeving maar een beperkt aantal waarnemingen van de soort. Het betreft waarnemingen bij Haren aan de oostzijde van de A28 (Bron: NDFF). Essentieel leefgebied in het projectgebied is uitgesloten.

Das

De das wordt vaak in de randen van (voedselarme) natuurgebieden aangetroffen, waarbij voedselrijkere gronden buiten het natuurgebied belangrijk zijn als foerageergebied. Op ruime afstand (ongeveer 2,5 km) van het projectgebied zijn dassen of sporen ervan waargenomen. In het projectgebied zijn geen waarnemingen van de soort bekend, ook zijn tijdens het veldbezoek geen sporen van das aangetroffen. Essentieel leefgebied in het projectgebied is uitgesloten.

Eekhoorn

Eekhoorns komen voor in verschillende types bos, maar ook in tuinen, parken en houtwallen in de buurt van bos. Mits er voldoende voedsel beschikbaar is, komen ze ook in bebouwd gebied. De voorkeur gaat uit naar ouder bos met naaldbomen ouder dan 20 jaar of loofbomen ouder dan 40-80 jaar omdat daar meer voedsel en nestgelegenheid is (zoogdiervereniging, z.d.). De eekhoorn komt voor in de bossen van Eelde-Paterswolde in de omgeving van het projectgebied (Bron: NDFF).

Gevolgen van het project op deze soort wordt in Hoofdstuk 5 behandeld.

Grote bosmuis

De grote bosmuis komt voor in allerlei soorten biotopen, mits er water of vochtige omstandigheden in de omgeving aanwezig zijn en er enige dekking is zoals lage begroeiing of verspreid liggende stenen. Zo komt hij voor in bosranden met weinig ondergroei, niet te nat rietland, parken, braakliggend land, duinen, heide en tuinen. In Nederland komt de grote bosmuis voor in Zuid-Limburg en in het uiterste oosten van ons land, tussen Groningen en Winterswijk (zoogdiervereniging, z.d.), maar is met een opvallende opmars naar het westen bezig. Het lijkt dat de grote bosmuis steeds meer de plek inneemt van de gewone bosmuis (Van de Hoogenhoff & De Jongh, 2016). Het projectgebied voldoet deels aan de biotoopeisen van de soort. Er is een enkele waarneming van de grote bosmuis in de bossen van Eelde-Paterswolde. Aangezien de verspreiding niet goed in beeld is kan de aanwezigheid van de soort op de locaties waar werkzaamheden uitgevoerd niet worden uitgesloten.

Gevolgen van het project op deze soort wordt in Hoofdstuk 5 behandeld.

Otter

De otter leeft in oeverzones met voldoende dekking en rust van allerlei soorten stromende wateren, zoals meren, plassen, rivieren, kanalen, beken en moerassen. Ze leven in schoon en zoet water, waar voldoende voedsel, dekking en rust is (Zoogdiervereniging, z.d.). Er zijn waarnemingen van otter (sporen) langs de Oude Aa en in het Friesche Veen. De aanwezigheid van zwervende exemplaren langs de aan de kade grenzende watergangen kunnen niet worden uitgesloten, maar er worden geen verblijfplaatsen verwacht. De otter is een sterk mobiele soort met een groot leefgebied en is voornamelijk 's nachts actief. In de omgeving van het projectgebied is voldoende leefgebied van vergelijkbare kwaliteit aanwezig. Binnen het projectgebied is geen essentieel leefgebied voor de otter aanwezig.

Steenmarter

De steenmarter komt vooral voor in parklandschap, maar ook in volkomen bosloze gebieden, steengroeven en rotsige hellingen. De soort is vooral te vinden in de nabijheid van dorpen en boerderijen en tegenwoordig zelfs in grote steden (zoogdiervereniging, z.d.). Er zijn enkele waarnemingen van de steenmarter bekend in de omgeving van het projectgebied (NDFF). Het projectgebied voldoet aan de eisen van de soort. Aanwezigheid van de soort in het projectgebied kan niet worden uitgesloten.

Gevolgen van het project op deze soort wordt in Hoofdstuk 5 behandeld.

Waterspitsmuis

De waterspitsmuis komt voor waar bodembedekkende vegetatie aanwezig is en waar binnen een straal van 500 meter water is te vinden. Er zijn recente waarnemingen van de waterspitsmuis aan de rand van het Friesche Veen (Bron: NDFF). De aanwezigheid van de soort op de werklocaties kan niet uitgesloten worden.

Gevolgen van het project op deze soort wordt in Hoofdstuk 5 behandeld.

Reptielen

Adder

De adder is in zijn gehele verspreidingsgebied een bewoner van halfopen tot open leefgebieden, met een rijke vegetatiestructuur. Hij heeft een voorkeur voor gebieden met overgangen van droog naar vochtig. In Nederland komt de adder voor op de hoge zandgronden en in hoogveenlandschappen. De soort komt ook voor in (open) bos en struweel en langs infrastructuur (spoor- en wegbermen). De adder is een vochtminnende soort die ook wordt aangetroffen op venoevers, bij kleine wateren (en langs lijnvormige wateren in de hiervoor genoemde landschapstypen). In adderhabitat dienen open plekken met voldoende zinstraling aanwezig te zijn, maar ook voldoende schuilmogelijkheden. De zonplekken zijn voornamelijk op het zuiden geëxponerd, liggen vaak tegen een helling en zijn beschermd van bovenaf (Janssen & van Hoof, z.d.). Het projectgebied voldoet niet aan de eisen van de soort, bovendien is er slecht één waarneming van de soort bekend op circa 2,5 km afstand van het plangebied (Bron: NDFF). Essentieel leefgebied in het projectgebied is uitgesloten.

Levendbarende hagedis

De levendbarende hagedis leeft in Nederland met name in heide en hoogveengebieden en in veel beperktere mate langs infrastructuur, bosranden en duingebieden. Belangrijk is dat er voldoende dekking en schuilmogelijkheden aanwezig zijn, maar ook open plekje om te zonnen. Een structuurrijke vegetatie is daarom van belang. Vaak worden dode takken en boomstammen tussen de hoge vegetatie gebruikt als zonplek (RAVON, z.d.). Waarnemingen van de levendbarende hagedis zijn gedaan in Eelde en ten westen van de luchthaven ter plaatse (Bron: NDFF). In het projectgebied en de directe omgeving hiervan is geen geschikt habitat aanwezig voor de levendbarende hagedis, vanwege het ontbreken van voldoende dekking. Aanwezigheid van de levendbarende hagedis binnen de invloedssfeer van de werkzaamheden kan worden uitgesloten.

Ringslang

De ringslang is verbonden aan waterrijke habitats waarbij essentiële voortplantingsplaatsen uit hopen organisch materiaal zoals composthopen, bladhopen en mestvaalten bestaan. De ringslang komt in Drenthe bijna uitsluitend voor in natuurgebieden. Veentjes, heide en hoogveenrestanten, ruige bosranden vormen geschikt leefgebied (Van Uchelen, 2010). In een ruig terreintje ten westen van Luchthaven Groningen (Eelde) op circa 2 km van het plangebied komt een populatie voor (Bron: NDFF). De soort kan in de directe omgeving van de kade worden aangetroffen. De kade zelf bevat geen geschikt leefgebied, maar migrerende of zwervende dieren kunnen niet volledig worden uitgesloten.

Gevolgen van het project op de ringslang worden in Hoofdstuk 5 behandeld.

Amfibieën

Alpenwatersalamander

De Alpenwatersalamander plant zich voort in diverse kleine, geïsoleerde watertypen, zoals (bos)poelen, vennen, vijvers en sloten. Daarnaast plant de soort zich met name in Limburg ook voort in bronbeekjes, karresporen en veedrinkpoelen. Het landhabitat bevindt zich meestal op korte afstand, hooguit enkele honderden meters, van het voortplantingswater. De actieradius bedraagt circa 400 meter (RAVON, z.d.). Er is zijn twee waarnemingen van de soort rond de luchthaven. De aanwezigheid van alpenwatersalamander binnen het projectgebied is uitgesloten. Bovendien zijn vindplaatsen van de soort boven de grote rivieren niet natuurlijk, maar betreft het uitgezette dieren. Uitgezette dieren buiten het natuurlijke verspreidingsgebied zijn niet beschermd.

Boomkikker

De boomkikker plant zich voort in zonnig gelegen en matig voedselrijke wateren met een goed ontwikkelde oever- en watervegetatie. De voortplantingswateren zijn visvrij. Buiten de voortplantingsperiode leeft de soort op het land. Op het land gaat de voorkeur uit naar het landschapstype 'bos en struweel'. Aan dit landschapstype worden hoge eisen gesteld. Het betreft vooral zoom- en mantelvegetaties van meerjarige kruiden en braamstruwelen (ravn.nl). Op circa 2 km afstand zijn twee waarnemingen gedaan Bron: NDFF). Door het ontbreken van geschikt leefgebied is aanwezigheid van de soort in het projectgebied uitgesloten

Heikikker

De heikikker is een soort die erg kritisch is ten aanzien van zijn habitat. De habitat waar de heikikker wordt aangetroffen is in grote lijnen te kenschetsen als schraal, ietwat ruig en vochtig. Het bestaat vooral uit heide, hoogveen, laagveen en half-natuurlijk grasland. Daarbij komt de heikikker voor in relatief voedselarme, zwak zure, wateren (BIJ12, 2018). De heikikker komt voor in het Friesche Veen (Bron: NDFF) en kan in het projectgebied niet uit worden gesloten.

Gevolgen van het project op deze soort wordt in Hoofdstuk 5 behandeld.

Poelkikker

De poelkikker leeft vooral in gebieden met zwak zure, oligotrofe, schone, stilstaande wateren in de landschapstypen bos, heide en hoogveen. Poelkikkers zijn typische waterkikkers. Hij heeft een voorkeur voor onbeschaduwde wateren, maar de oeverzone moet goed begroeid zijn. De overwinteringsplaatsen liggen afhankelijk van het landschapstype binnen de 100 à 200 meter van het water (BIJ12, 2018). De verspreiding van de poelkikker komt overeen met die van de heikikker. Ten westen van het Friesche Veen zijn in 2021 poelkikkers aangetroffen (Bron: NDFF). De aanwezigheid van de soort in het projectgebied kan niet worden uitgesloten.

Gevolgen van het project op deze soort wordt in Hoofdstuk 5 behandeld.

Vissen

Grote modderkruiper

De grote modderkruiper leeft in ondiep, stilstaand of zeer langzaam stromend water met een dikke modderlaag op de bodem en een rijke begroeiing. Van nature komt de soort voor in vergevorderde verlandingsstadia van grote en kleine wateren en in overstromingsvlaktes langs oevers. De grote modderkruiper komt ook wel voor in langzaam stromende rivieren en beken maar wordt in ons land het meest aangetroffen in kleine wateren, vooral in poldersloten, met een geschikte waterkwaliteit. Vaak zijn de vindplaatsen locaties met kwelwater en/of bicarbonaatrijk water. Het water kan zuurstofrijk of zuurstofarm zijn. De grote modderkruiper is een van de weinige vissen die het goed uithoudt in zuurstofarm water, zodat de soort daar een goede concurrentiepositie heeft. De vis paait van maart tot eind juni op plekken met ondiep water, doorgaans dicht langs de oevers in holten of onder de beschutting van begroeiing. Overhangende wilgen bijvoorbeeld of drijvende watervegetatie bieden geschikte beschutting. De grote modderkruipers zetten eitjes zowel in de watervegetatie als op een kale ondergrond af. De eitjes komen na acht tot negen dagen uit. De jonge vissen zijn na twee jaar geslachtsrijp, bij een lengte van circa 15 cm (LNV, 2008). De grote modderkruiper is recent paaiend waargenomen in een poldersloot in Polder het Oosterland (Bron: NDFF).

Gevolgen van het project op deze soort wordt in Hoofdstuk 5 behandeld.

Vlinders en libellen

Grote vos

De grote vos komt voor in vochtige, open bossen, bosranden en andere plekken met grote vrijstaande bomen. Zwervende individuen worden ook vooral in een bosrijke omgeving gevonden. De vlinders zijn vooral te vinden op warme, zonnige, open maar beschutte plaatsen. Ook moeten er geschikte plaatsen zijn om te overwinteren, zoals holle bomen of stapels hout. Waardplanten zijn voornamelijk iep, maar ook zoete kers en wilgensoorten (Vlinderstichting, z.d.). De soort is éénmaal waargenomen nabij Haren en De Punt (Bron: NDFF). Het projectgebied voldoet niet aan de habitateisen van de soort. Er is geen essentieel leefgebied aanwezig.

Grote weerschijnvlinder

De grote weerschijnvlinder komt voornamelijk voor in oudere, vochtige loofbossen, wilgenbroekbossen en groepen samenhangende bosjes in beekdalen. De belangrijkste waardplant is boswilg, maar grauwe wilg wordt ook gebruikt (Vlinderstichting, z.d.). De soort is aangetroffen nabij Haren en Glimmen (Bron: NDFF). In het projectgebied wordt de soort niet verwacht, bovendien is er geen essentieel leefgebied aanwezig.

Gevlekte witsnuitlibel

De gevlekte witsnuitlibel komt met name voor in laagveenmoerassen en vegetatierijke vennen en duinplassen. Daarnaast kunnen ze voorkomen in bosplassen en verlandingszones van hoogveen- en heidevennen op de hoge zandgronden en randzones van hoogveen. Deze biotooptypen hebben met elkaar gemeen dat het water helder, ondiep (één meter of minder), matig voedselrijk en beschermd gelegen is. Zowel vegetatieloze als dichtgegroeide wateren worden gemedend (vlinderstichting.nl). De libel is in de omgeving een aantal keren waargenomen (Bron: NDFF). De dichtstbijzijnde waarneming is op Landgoed Vosbergen ten oosten van Eelde, maar kan in bijvoorbeeld de randzone van het Friesche Veem niet worden uitgesloten. Tijdens het

oriënterende veldbezoek zijn hier direct grenzend aan de kade krabbenscheervelden aangetroffen. De vegetatie ter plaatse is mogelijk geschikt voor de soort.

Gevolgen van het project op deze soort wordt in Hoofdstuk 5 behandeld.

Groene glazenmaker

Het habitat van de groene glazenmaker bestaat uit krabbenscheervelden op plassen, sloten en petgaten in laagveengebieden en sloten in veenweidegebieden (Vlinderstichting, 2020). In sloten tussen het Friesche Veen en de kade is krabbenscheer aangetroffen. Op basis van de NDFF lijkt krabbenscheer in de directe omgeving maar beperkt voor te komen, maar iets verder naar het oosten in de Peizer- en Eeldermeden komt krabbenscheer met de groene glazenmaker veelvuldig voor (Bron: NDFF). De soort kan in de omgeving niet worden uitgesloten.

Gevolgen van het project op deze soort wordt in Hoofdstuk 5 behandeld.

Sierlijke witsnuitlibel

De sierlijke witsnuitlibel komt voor langs beschutte oeverzones van meren en in stilstaande, ongestoorde wateren met een rijke (submerse)watervegetatie (o.a. vederkruid, hoornblad, kranswieren en fonteinkruiden), zoals veenplassen, vijvers en dode rivierarmen. De soort heeft een voorkeur voor water omgeven door bos, maar een hoge oevervegetatie van bijvoorbeeld riet en lisdodde kan ook voldoende beschutting geven. Het centrale deel van het water moet open zijn. De soort houdt niet van eutroof water en ook in voedselarme, zure wateren zijn waarnemingen schaars. Het water moet helder zijn, met een zichtdiepte van één tot acht meter (vlinderstichting.nl). In de wijde omgeving van het projectgebied zijn slechts enkele waarnemingen van de gevlekte witsnuitlibel bekend (verspreidingsatlas, z.d.). Deze waarnemingen bevinden zich tussen de A28 en Haren (NDFF, 2021). De aanwezigheid van voortplantingsplaatsen en essentieel leefgebied van de sierlijke witsnuitlibel bij het Friesche Veen grenzend aan het projectgebied kan niet worden uitgesloten.

Gevolgen van het project op deze soort wordt in Hoofdstuk 5 behandeld.

Flora

In de ruime omgeving van het projectgebied zijn een aantal potentieel beschermde planten waargenomen (Bron: NDFF). Het betreft: blauw guichelheil, kartuizer anjer, knolspirea, muurbloem en stijve wolfsmelk. Nader bronnen onderzoek (verspreidingsatlas, NDFF) leert echter dat de planten niet wild zijn. Dat wil zeggen de planten zijn gezaaid of geplant. Daardoor zijn ze niet beschermd en niet relevant voor deze toetsing.

4.2.3 Samenvatting beschermde soorten

Uit het terreinbezoek is gebleken dat de soorten weergegeven in Tabel 4.2 en die een beschermde status hebben in de Wet natuurbescherming mogelijk voor kunnen komen in het projectgebied. In hoofdstuk 5 wordt nader op deze soorten in gegaan.

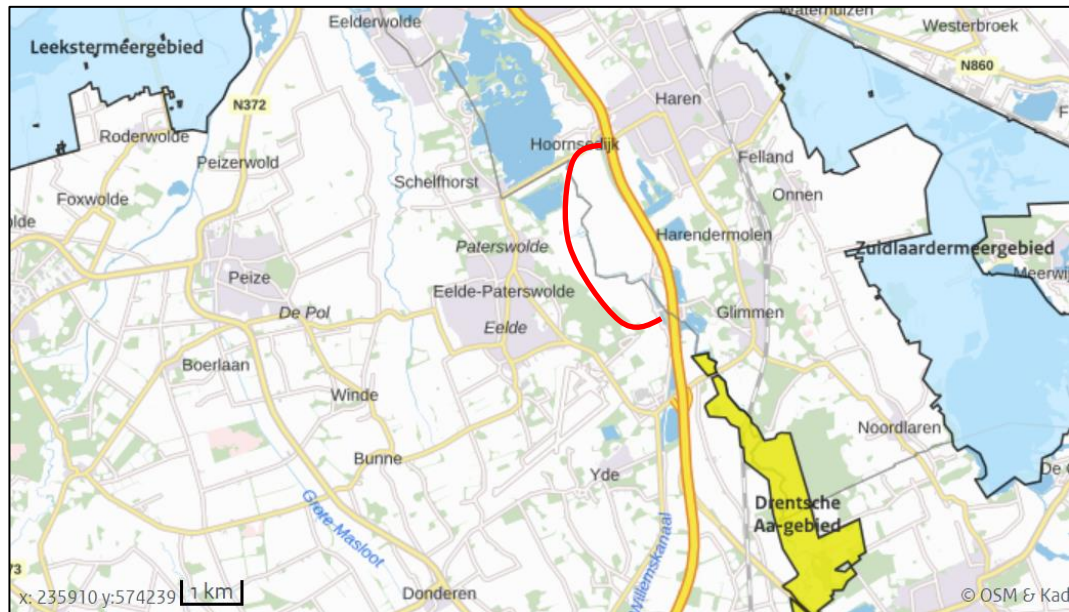
Tabel 4.2: Mogelijk aanwezige beschermde soorten in het projectgebied.

Soort	Beschermingsregime	Aanwezigheid	Toelichting
Vogels met jaarrond beschermd nest (boom broedende soorten)	Artikel 3.1	Nog onduidelijk	Geen nesten aangetroffen tijdens oriënterend veldbezoek, maar nesten niet uit kunnen sluiten
Algemene vogelsoorten	Artikel 3.1	Waarschijnlijk	Nestgelegenheid in bosschages e.d.
Vleermuizen	Artikel 3.5	Nog onduidelijk	Potentieel geschikte verblijfplaatsen in bomen en vliegroutes en foerageergebied aanwezig
Bever	Artikel 3.5	Mogelijk	Aanwezig in het Friesche Veen
Boommarter	Artikel 3.10	Mogelijk	Waarneming in de bossen in de omgeving van de kade
Eekhoorn	Artikel 3.10	Nog onduidelijk	Waarnemingen in de bossen in de omgeving van de kade
Grote bosmuis	Artikel 3.10	Mogelijk	Waarneming in de bossen in de omgeving van de kade
Steenmarter	Artikel 3.10	Mogelijk	Waarnemingen in de omgeving van de kade
Waterspitsmuis	Artikel 3.10	Mogelijk	Aangetroffen in het Friesche Veen
Ringslang	Artikel 3.10	Mogelijk	Mogelijk migrerende dieren
Heikikker	Artikel 3.5	Mogelijk	Waarnemingen in directe omgeving kade
Poelkikker	Artikel 3.5	Mogelijk	Waarnemingen in directe omgeving kade
Grote modderkruiper	Artikel 3.10	Mogelijk	Paaiend in sloten grenzend aan de kade
Gevlekte witsnuitlibel	Artikel 3.5	Mogelijk	Mogelijk aanwezig in krabbenscheervelden
Groene glazenmaker	Artikel 3.5	Mogelijk	Mogelijk aanwezig in krabbenscheervelden
Sierlijke witsnuitlibel	Artikel 3.5	Mogelijk	Mogelijk aanwezig in krabbenscheervelden

4.3 Beschermde gebieden

Natura 2000-gebieden

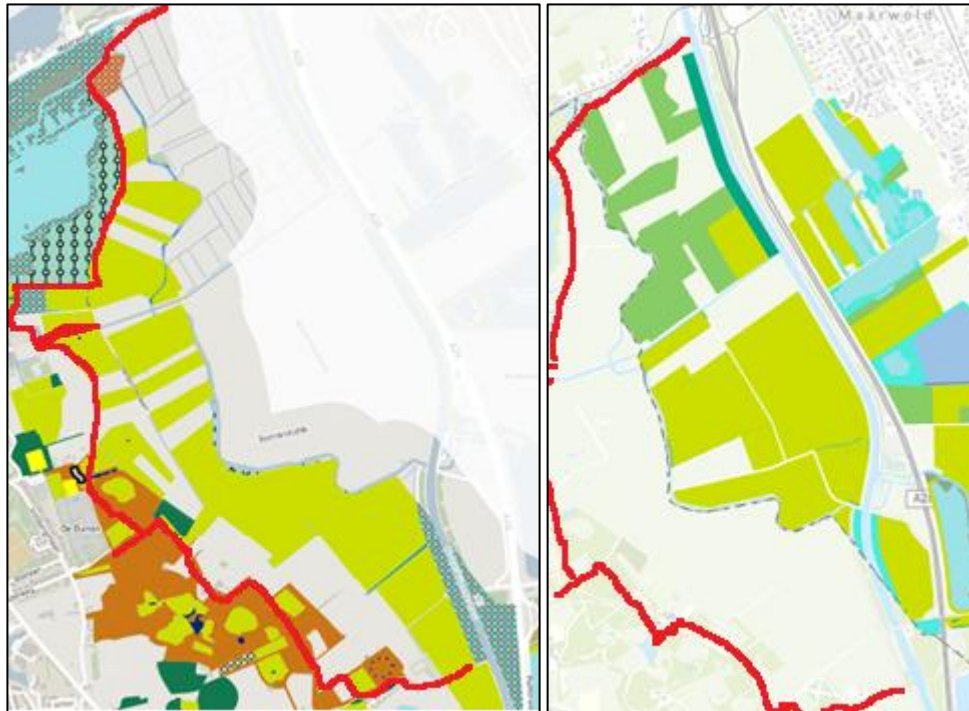
Het projectgebied ligt niet in beschermd gebied. Het dichtstbijzijnde Natura 2000-gebied het Drentsche Aa-gebied ligt op circa 800 meter afstand ten zuidoosten van het projectgebied. Op grotere afstand liggen het Zuidlaardermeer- en Leekstermeergebied.

Figuur 4.1. Globale ligging van de kade (rode lijn) ten opzichte van de Natura 2000-gebieden in de omgeving. Het Natura 2000-gebied ten westen van het projectgebied betreft het Leekstermeergebied, en ten zuidoosten liggen het Drentsche Aa-gebied en het Zuidlaardermeergebied. Bron ondergrond: AERIUS-calculator, versie 2020.

Natuurnetwerk Nederland

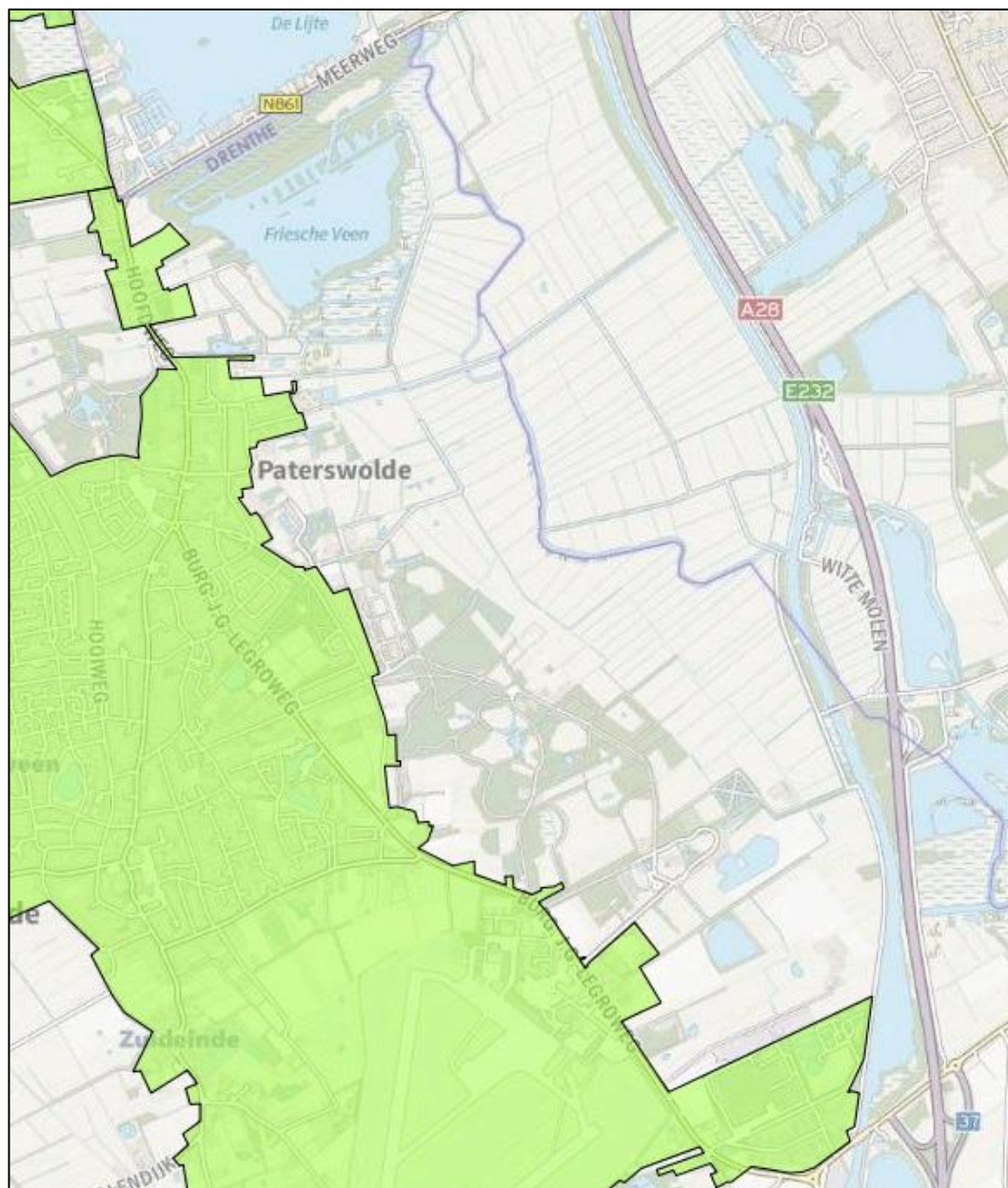
Het projectgebied is onderdeel van het Natuurnetwerk Nederland. In figuur 4.2 en 4.3 zijn de beheertypen van respectievelijk het Drentse en Groningse deel weergegeven. De meest voorkomende beheertypen in Drenthe zijn N12.02 Kruiden- en faunairijk grasland (lichtgroen), N17.03 Park- en stinzenbos (lichtbruin), N05.04 Dynamisch moeras (lichtblauw met zwarte rondjes). In Groningen is het meeste relevante beheertype N10.02 Vochtig hooiland grenzend aan de kade.

Figuur 4.2. Beheertypen binnen het NNN ten opzichte van de ligging van de kade (rode lijn). (Bron: Geoportaal Drenthe & Groningen)

4.4 Bescherming van houtopstanden

De Wet natuurbescherming is enkel van toepassing op houtopstanden die buiten de bebouwde kom Wet natuurbescherming (of Boswet) liggen. De bosschages/bomenrijen die een oppervlakte hebben van meer dan 1.000 m² (0,1 hectare) of bestaan uit een rijbeplanting die meer dan twintig bomen omvat, gerekend over het totaal aantal rijen vallen onder de definitie van een houtopstand zoals bedoeld in de Wet natuurbescherming. Alle gebieden buiten het groene vlak (Figuur 4.3) liggen 'buiten de bebouwde kom'.

Figuur 4.3. Begrenzing bebouwde kom Wet natuurbescherming (groene vlak). Bron: Gemeente Tynaarlo

5 Toetsing

In [paragraaf 5.1](#) is de effectbepaling van het project gegeven. In [paragraaf 5.2](#) worden de werkzaamheden getoetst aan de soortenbescherming (Wnb). Indien vervolgstappen aan de orde zijn, is dit aangegeven in een tekstkader. In [paragraaf 5.3](#) wordt het project getoetst aan het beschermingsregime van het NNN-gebied en de Wet natuurbescherming (Wnb). Uitgangspunt bij de toetsing is dat de werkzaamheden vallen onder de gedragscode Ruimtelijke ontwikkeling en inrichting van de Unie van Waterschappen. Deze gedragscode is nog gebaseerd op de Flora- en Faunawet (voorloper van de Wet natuurbescherming) en geldig tot er een nieuwe gedragscode is goedgekeurd.

5.1 Advies

Voor de kadeversterking is het voor een deel van het tracé noodzakelijk de kade te verhogen en te verbreden. Daardoor neemt de nieuwe kade meer ruimte in beslag. Een deel van het kade kan alleen worden verbreedt in de richting van polders Lappenvoort en Oosterland (bijvoorbeeld het meest noordelijke deel). Ter hoogte van het Friesche Veen en Polder Camphuis zijn er twee opties. De kade verbreden richting het westen of richting het oosten. Polder Camphuis grenst aan de kade met daarachter het Friesche Veen. Polder Camphuis wordt sinds 1994 niet meer bemalen en het weiland veranderde daardoor in moeras, later in 2006 is het peil verder verhoogd. Door de natte omstandigheden komen in de gebieden verschillende zeldzame en beschermde soorten voor. Aanwezigheid van een groot deel van deze soorten kan ten oosten van de kade uitgesloten worden (bijvoorbeeld gevlekte- en sierlijke witsnuitlibel en groene glazenmaker) of de kans op aanwezigheid is aanzienlijk kleiner (bijvoorbeeld waterspitsmuis). Alleen de grote modderkruiper is ten oosten van de kade aangetroffen, echter kan aanwezigheid van deze soort in het Friesche Veen en Polder Camphuis niet uitgesloten worden. Daarom wordt met betrekking tot beschermde soorten geadviseerd om de kade richting het oosten te verbreden aangezien de natuurwaarden ten westen van de kade aanzienlijk hoger zijn (zie ook tabel 5.1). Omdat deze keuze in het ontwerptraject nog genomen moet worden is dit subhoofdstuk als aanvulling opgenomen in voorliggende natuurtoets ter onderbouwing van de ontwerpkeuze. Voor de Natuurtoets is verbreding van de kade richting de polder het uitgangspunt. In tabel 5.1 zijn de mogelijke effecten bij kade uitbreiding aan de westzijde geïnventariseerd.

Tabel 5.1: Kans op aanwezigheid/negatieve effecten op beschermde soorten. In onderstaande tabel is op basis van expert judgement het effect gescoord van verbreding richting het Friesche Veen en verbreding richting Polder Lappenvoort Oosterland. **Rood**: grote kans op aanwezigheid/negatieve effecten, **oranje**: gemiddelde kans op aanwezigheid/negatieve effecten, **geel**: kleine kans op aanwezigheid/negatieve effecten, **groen**: aanwezigheid uitgesloten of geen negatieve effecten verwacht. Dit betreft een analyse van het kadetracé ter hoogte van het Friesche Veen.

Soort(groep)	Friesche Veen (en Polder Camphuis)	Vervolgstappen	Polder Lappenvoort Oosterland	Vervolgstappen
Vogels met jaarrond beschermd nest	Geel	Nader onderzoek en mogelijk ontheffing noodzakelijk	Geel	Nader onderzoek en mogelijk ontheffing noodzakelijk
Algemene vogelsoorten	Rood	Werken buiten broedseizoen	Oranje	Werken buiten broedseizoen
Vleermuizen	Geel	Nader onderzoek en mogelijk ontheffing noodzakelijk	Geel	Nader onderzoek en mogelijk ontheffing noodzakelijk
Bever	Geel	Geen, geen essentieel leefgebied	Groen	Geen
Boommarter	Groen	Geen	Groen	Geen
Eekhoorn	Groen	Geen	Groen	Geen
Grote bosmuis	Groen	Geen	Groen	Geen
Steenmarter	Groen	Geen	Groen	Geen
Waterspitsmuis	Rood	Ontheffing aanvragen	Geel	Ontheffing aanvragen
Ringslang	Geel	Ontheffing aanvragen	Groen	Geen
Heikikker	Rood	Ontheffing aanvragen	Groen	Geen
Poelkikker	Oranje	Ontheffing aanvragen	Geel	Ontheffing aanvragen
Grote modderkruiper	Oranje	Nader onderzoek en mogelijk ontheffing noodzakelijk	Rood	Ontheffing aanvragen
Gevlekte witsnuitlibel	Oranje	Nader onderzoek en mogelijk ontheffing noodzakelijk	Groen	Geen
Groene glazenmaker	Rood	Nader onderzoek en mogelijk ontheffing noodzakelijk	Groen	Geen
Sierlijke witsnuitlibel	Oranje	Nader onderzoek en mogelijk ontheffing noodzakelijk	Groen	Geen

5.2 Effectbepaling project

De volgende biotopen worden beïnvloed door het voornemen:

- De kade wordt verhoogd en verbreed;
- De vegetatie op de kade wordt verwijderd;
- Watergangen worden verlegd;
- Mogelijk worden er bosschages en bomen gekapt.

5.3 Toetsing effect op beschermde soorten

Uit het terreinbezoek is gebleken dat het projectgebied een potentieel geschikt biotoop biedt voor vogels, zoogdieren, reptielen, amfibieën, vissen en libellen (zie ook Tabel 4.2). Om deze reden is er enkel op deze soortgroepen een potentieel effect aan de orde. De onderstaande effectbeoordeling richt zich alleen op deze soort(groep)en. Overige beschermde soorten zijn uitgesloten en ondervinden geen effect van het voornemen.

5.3.1 Vogels

Soorten met jaarrond beschermd nest (categorie 1 t/m 4)

Er is een aantal vogelsoorten waarvan de broedplaatsen jaarrond beschermd zijn en bij verwijdering van de broedplaats altijd ontheffing moet worden aangevraagd. Dit zijn de zogenoemde categorie 1-4-vogelsoorten (zie Bijlage 1).

Het is niet uitgesloten dat vaste rust- en verblijfplaatsen van verschillende boombroedende (roef)vogelsoorten in het projectgebied of binnen de invloedssfeer van de geplande werkzaamheden aanwezig zijn. In de omgeving van het projectgebied zijn verschillende soorten waargenomen waarvan de nesten jaarrond beschermd zijn, dit betreft boomvalk, buizerd, havik, ooievaar, ransuil, roek, sperwer, steenuil, wespendif en zwarte wouw. Voor deze soorten geldt dat aantasting niet zonder meer toegestaan is. Indien daadwerkelijk verblijfplaatsen van de soorten aanwezig zijn en deze nesten vernield of verstoord worden is dit een overtreding van gestelde verbodsbepalingen in de Wet natuurbescherming (artikel 3.5 lid 4).

Om de aanwezigheid van nesten in de bomen in het projectgebied en gebieden binnen de invloedssfeer van de werkzaamheden te kunnen bepalen, is een vervolgonderzoek naar de aanwezigheid van deze nesten noodzakelijk. De begrenzing van het onderzoeksgebied wordt bepaald aan de hand van de uitvoeringsperiode. Bij uitvoering buiten het broedseizoen is het voldoende de te kappen en direct aangrenzende bomen te inspecteren.

Vervolgstappen

1. Nader onderzoek aanwezigheid potentieel beschermde nesten

Om te achterhalen of eventuele verbodsbepalingen van de Wet natuurbescherming overtreden worden door de voorgenomen activiteit, is tijdig en nauwkeurig inzicht noodzakelijk in het daadwerkelijke gebruik en de functie van de bomen in het projectgebied en wanneer in het broedseizoen gewerkt wordt de bomen in een straal van 100 m daarbuiten. Wanneer potentieel beschermde nesten aanwezig zijn die door de werkzaamheden verstoord worden is verder onderzoek noodzakelijk (zie 2).

2. Nader onderzoek potentieel jaarrond beschermde nesten

Een onderzoek dient aan de hand van het geldende soortprotocol/kennisdocument van BIJ12, 2017 plaats te vinden. Nader onderzoek vindt in het voorjaar plaats (voor buizerd geldt bijvoorbeeld dat minimaal twee tot vier bezoeken plaatsvinden in bij voorkeur de periode maart – half mei). Daarbij wordt gelet op de aanwezigheid van sporen (o.a. broedsels, jongen, nestbouw, mestsporen, braakballen, veren en nesten).

Indien het projectgebied een relevant onderdeel uitmaakt (in de vorm van verblijfplaatsen of essentieel foeragegebied) van het leefgebied van de soort(en) dienen vervolgstappen ondernomen te worden, zoals het nemen van mitigerende maatregelen en het opstellen van een werkinstructie in de vorm van een ecologische werkprotocol (EWP) of het aanvragen van een ontheffing.

Algemene vogelsoorten (artikel 3.1)

Aanwezigheid van nestlocaties van algemeen voorkomende soorten zijn niet uit te sluiten op basis van het terreinbezoek. Ook nesten van algemeen voorkomende vogels mogen niet worden aangetast of vernield in de periode dat deze in gebruik zijn. Echter, daar de voorgenomen werkzaamheden uitgevoerd worden buiten het broedseizoen (circa maart tot en met juli) en/of buiten de kritische periode van vogels, wordt een overtreding van de gerelateerde verbodsbepalingen van de Wnb voorkomen.

5.3.2 Zoogdieren

Vleermuizen

Vleermuizen zijn beschermde soorten en staan vermeld in bijlage IV van de Habitatrichtlijn. Daarom zijn in de Wet natuurbescherming enkele verbodsbepalingen opgenomen ten aanzien van vleermuizen welke in principe niet overtreden mogen worden.

Voor vleermuizen zijn drie onderdelen van het leefgebied te onderscheiden die van groot belang zijn voor de functionaliteit van het leefgebied. Dit zijn verblijfplaatsen, foeragegebied en vliegroutes. Uit hoofdstuk vier is gebleken dat de aanwezigheid van verblijfplaatsen van vleermuizen in bebouwing binnen de invloedssfeer van werkzaamheden kan worden uitgesloten. Verblijfplaatsen in bebouwing worden dan ook buiten beschouwing gelaten.

Verblijfplaatsen in bomen

Als gevolg van de voorgenomen werkzaamheden worden mogelijk bomen gekapt. Indien de bomen holtes bevatten die in gebruik zijn als verblijfplaats voor vleermuizen, is dit in overtreding met de Wet natuurbescherming. Nader onderzoek naar de aanwezigheid van geschikte holtes is noodzakelijk. Indien geschikte holtes aanwezig zijn is nader onderzoek volgens het meest recente vleermuisprotocol noodzakelijk. Vleermuizen gebruiken hun leefgebied door het jaar heen op verschillende manieren. Daarom is het dan nodig om de locaties meerdere malen verspreid over het actieve seizoen van de soorten (tussen april en oktober) te bezoeken voor het vleermuisonderzoek (zie tekstkader).

Vliegroutes en foerageergebied

Gezien de afwezigheid van (unieke) lijnvormige boomstructuren langs de kade is er van fysieke aantasting van essentiële vliegroutes geen sprake. Wel kunnen de bredere watergangen zoals de Paterswolder- en Eelder Schipsloot als vliegroute worden gebruikt. Door tijdens de werkzaamheden te voorkomen dat er licht schijnt (of uitstraalt) op deze vliegroutes, kan overtreding van de verbodsbepalingen uit de Wet natuurbescherming worden voorkomen.

De kade en locaties langs de kade zijn geschikt als foerageergebied. Daarbij is geen sprake van unieke beplanting en/of structuren die enkel in het projectgebied aanwezig zijn. Gezien de alternatieve foerageergebieden rondom het projectgebied, betreft het geen essentieel foerageergebied. Vervolgstappen omtrent foerageergebied zijn daarom niet aan de orde.

Vervolgstappen

1. Nader onderzoek geschikte holtes in te kappen bomen

Om te achterhalen of eventuele verbodsbepalingen van de Wet natuurbescherming overtreden worden door de voorgenomen activiteit, is tijdig en nauwkeurig inzicht noodzakelijk in de aanwezigheid van potentieel geschikte verblijfplaatsen in te kappen bomen. Wanneer potentieel geschikte holtes aanwezig zijn die door de werkzaamheden verstoord of vernield worden is verder onderzoek noodzakelijk (zie 2). Dit onderzoek kan worden gecombineerd met het onderzoek naar de aanwezigheid jaarrond beschermde nestplaatsen.

2. Nader vleermuisonderzoek

Bij de aanwezigheid van potentieel geschikte holtes is ruim voorafgaand aan de werkzaamheden nader onderzoek naar de aanwezigheid van verblijfplaatsen noodzakelijk. Hiervoor dienen meerdere bezoeken verspreid over het jaar aan de betreffende locaties te worden gebracht. Wanneer verblijfplaatsen aanwezig zijn, kan het nodig zijn een ontheffing aan te vragen.

Met betrekking tot foerageergebied en vliegroutes is geen nader onderzoek noodzakelijk mits bij de werkzaamheden wordt voorkomen dat er licht schijnt (of uitstraalt) op bomen, bosschages of watergangen. Overtreding van de verbodsbepalingen uit de Wet natuurbescherming worden dan voorkomen en zijn er geen vervolgstappen nodig. Voorwaarden met betrekking tot het gebruik van verlichting dienen op te worden genomen in een EWP.

Indien het projectgebied een relevant onderdeel uitmaakt (in de vorm van verblijfplaatsen of essentieel foerageergebied) van het leefgebied van de soort(en) dienen vervolgstappen

ondernomen te worden, zoals het nemen van mitigerende maatregelen en het opstellen van een werkinstructie in de vorm van een EWP of het aanvragen van een ontheffing.

Bever

De bever komt voor in het Friesche Veen en langs het Noord-Willemskanaal. De bever staat vermeld in artikel 3.5 van de Wet natuurbescherming en Bijlage II van de Habitatrichtlijn. Voor deze soorten geldt dat het verboden is om de soorten opzettelijk te doden of te vangen (art 3.5, lid 1), ook is het verboden vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen opzettelijk te beschadigen of vernielen (art 3.5, lid 4) en er is een verbod op het opzettelijk verstoren van de soort (art 3.5, lid 2). De burcht in het Friesche Veen bevindt zich meer dan 200 meter van de kade en langs het Noord-Willemskanaal op circa 100 meter van de kade. Op beide locaties is tussen de burcht en de kade bos aanwezig wat de burcht afschermt van de werkzaamheden.

De werkzaamheden hebben geen invloed op essentieel leefgebied van de bever. Voor wat betreft de bever zijn er geen belemmeringen ten aanzien van de Wet natuurbescherming.

Boom-, steenmarter en eekhoorn

Wanneer er gewerkt wordt nabij een verblijfplaats van een marterachtige of eekhoorn, dan kan deze verstoord worden door bijvoorbeeld geluid en trillingen. Op de kade zijn geen verblijfplaatsen van boom- en steenmarter aanwezig. Deze zijn echter niet uitgesloten in aangrenzende percelen, daarom dient (ter hoogte van de bospercelen) gewerkt te worden buiten de kwetsbare periode voor marterachtigen (begin maart tot eind augustus). Wanneer dit problemen geeft bij de uitvoering kan er voor gekozen worden om de bospercelen te controleren op de aanwezigheid van potentiële verblijfplaatsen. Tijdens het terreinbezoek zijn geen nesten van eekhoorn waargenomen. Echter kunnen eekhoornnesten binnen de verstoringsafstand niet met zekerheid worden uitgesloten. Het is noodzakelijk om in de periode dat er geen blad aan de bomen zit bomen in de omgeving van het tracé te controleren op de aanwezigheid van eekhoornnesten. Bij de aanwezigheid van nesten dient er buiten de kwetsbare (voortplantings)periode (begin februari tot eind augustus) te worden gewerkt.

Deze maatregelen ten behoeve van boom-, steenmarter en eekhoorn dienen opgenomen te worden in een EWP.

Vervolgstappen

Controle bospercelen op aanwezigheid boom-, steenmarter en eekhoorn

Om te kunnen bepalen of eventuele verbodsbepalingen van de Wet natuurbescherming overtreden worden door de voorgenomen ontwikkeling, is het noodzakelijk de (potentiële verstoringszone van de) bospercelen te controleren op de aanwezigheid van verblijfplaatsen of nesten.

Het onderzoek naar (eekhoorn)nesten kan gecombineerd worden met de controle op potentieel jaarrond beschermde nestplaatsen. Wanneer gewerkt wordt buiten de periode maart – augustus is alleen onderzoek naar de eekhoorn noodzakelijk.

Indien het projectgebied een relevant onderdeel uitmaakt (in de vorm van verblijfplaatsen) van het leefgebied van de soort(en) dienen vervolgstappen ondernomen te worden, zoals het nemen van mitigerende maatregelen en het opstellen van een werkinstructie in de vorm van een EWP en bij boommarter het aanvragen van een ontheffing.

Grote bosmuis en waterspitsmuis

Er is een enkele waarneming van de grote bosmuis in de omgeving van het projectgebied. Mogelijk wordt geschikt habitat voor de grote bosmuis aangetast. Er zijn recente waarnemingen van de waterspitsmuis aan de rand van het Friesche Veen. De aanwezigheid van de soort in de oevers langs de kade kan niet uitgesloten worden. Ook hier wordt mogelijk geschikt habitat aangetast.

Maatregelen ten behoeve van de soorten dienen opgenomen te worden in een EWP en er dient een ontheffing aangevraagd te worden.

5.3.3 Reptielen en amfibieën

Ringslang

De soort kan op de kade en in de directe omgeving ervan worden getroffen, het zal dan waarschijnlijk gaan om migrerende of zwervende dieren. Vooral de overgang van de watergang naar de kade is daarbij geschikt, omdat er iets meer dekking is.

Indien de soorten aanwezig zijn dan worden als gevolg van de werkzaamheden binnen de systeemgrenzen en als gevolg van het bouwverkeer mogelijk verbodsbepalingen uit de Wnb overtreden (bijvoorbeeld artikel 3.10 'Het is verboden in het wild leven dieren...opzettelijk te doden of vangen').

Om te voorkomen dat verbodsartikelen overtreden worden, moet er gewerkt worden volgens een EWP.

Hei- en poelkikker

Hei- en poelkikker komen voor in het Friesche Veen. Echter in de polder kan de aanwezigheid van de poelkikker niet worden uitgesloten, aanwezigheid van de heikikker wordt niet verwacht, maar kan niet volledig uitgesloten worden.

Maatregelen ten behoeve van de soorten dienen opgenomen te worden in een EWP en er dient een ontheffing aangevraagd te worden.

5.3.4 Vissen

Grote modderkruiper

De grote modderkruiper is in de polder grenzend aan de kade paaiend waargenomen. Op basis van het aanwezige biotoop in het projectgebied is de aanwezigheid van de grote modderkruiper in de sloten grenzend aan de kade aannemelijk.

Als gevolg van de werkzaamheden wordt de grenssloot waarschijnlijk verlegd waarbij de bodem wordt verstoord en de oeverzone aangetast. Indien exemplaren van de grote modderkruiper aanwezig zijn in het projectgebied, worden er als gevolg van de werkzaamheden mogelijk vaste rust- en verblijfplaatsen van de grote modderkruiper aangetast en worden mogelijk individuen gedood.

Maatregelen ten behoeve van de soorten dienen opgenomen te worden in een EWP en er dient een ontheffing aangevraagd te worden.

5.3.5 Libellen

Gevlekte witsnuitlibel, groene glazenmaker en sierlijke witsnuitlibel

De grenssloot met het Friesche Veen is mogelijk essentieel leefgebied van de gevlekte witsnuitlibel, groene glazenmaker en sierlijke witsnuitlibel. De sloot aan de andere kant van de kade is geen essentieel leefgebied voor de soorten door het ontbreken van geschikt biotoop (o.a. krabbenscheer ontbreekt). Door sloten grenzend aan het Friesche Veen ongemoeid te laten en daarmee ook het krabbenscheerveld ontstaat met betrekking tot de genoemde libellensoorten geen conflict met de Wet natuurbescherming.

5.4 Effecten op beschermde gebieden

5.4.1 Effecten op Natura 2000-gebieden

Uit de bureaustudie blijkt dat binnen 800 afstand van het projectgebied een Natura 2000-gebied ligt. Het Natura 2000-gebied ligt buiten het invloedsgebied van het project wat betreft verdroging of geluid- en lichtverstoring. Vanwege de afstand, de geringe omvang van de ontwikkeling in het projectgebied, en door de afscherming via landschapselementen en de aanwezigheid van een autosnelweg gelegen tussen het projectgebied en het Natura 2000-gebied worden geen effecten op soorten, habitats van soorten of habitattypen in het Natura 2000-gebied verwacht. Er is geen effect op het meest nabijgelegen Natura 2000-gebied en daarom is er geen aanleiding om te verwachten dat er op Natura 2000-gebieden op grotere afstand nog effecten zullen optreden. Een vervolgonderzoek vanuit de Wet natuurbescherming is niet aan de orde.

De werkzaamheden zijn bij de inwerkingtreding van de Wet stikstofreductie en natuurverbetering per 1-7-2021 voor wat betreft stikstofdepositie vrijgesteld van de Wnb-vergunningplicht. Voor deze activiteit hoeft dan ook geen onderzoek naar stikstofdepositie (AERIUS-berekening) meer te worden uitgevoerd.

5.4.2 Effecten op het Natuurnetwerk Nederland (NNN)

Voor wat betreft de NNN is bij directe aantasting sprake van vervolgstappen, waaronder compensatie. Er bevindt zich NNN binnen het projectgebied. Voor een NNN-gebied geldt dat de wezenlijke waarden en kenmerken van dat gebied niet mogen worden aangetast. Als ecologische (wezenlijke) waarden en kenmerken van een NNN-gebied gelden de omvang, de verbindende functie en de kwaliteit in de vorm van de natuurbeheertypen zoals vastgelegd op de beheertypenkaart en de ambitiekaart van het natuurbeheerplan. De kade en aangrenzende percelen hebben grotendeels het beheertype 'Vochtig hooiland' en 'Kruiden- en faunarijck grasland'. Het vochtig hooiland is ter plaatse waarschijnlijk deels aangewezen in verband met de aanwezigheid van de wilde kievitsbloem. Aangezien de huidige kade aangewezen is als beheertype vindt er geen oppervlakte verlies plaats, wel is er een tijdelijk oppervlakteverlies bij het herstel van de kade, maar de verwachting is dat dit zich binnen één groeiseizoen weer heeft herstelt. De ingreep heeft ook geen effect op verbindende functies van de NNN. Wel is het belangrijk om de kwaliteit te kunnen waarborgen dat de groeiplaatsen van de wilde kievitsbloem wordt gemeden. De kade rijkt niet tot aan de groeiplaatsen (Zie bijlage 2), maar bij de rijroutes

moet rekening gehouden worden met de Rode Lijst-soort. Maatregelen met betrekking tot de wilde kievitsbloem moeten worden opgenomen in een EWP.

Als gevolg van het voornemen worden geen negatieve effecten op de wezenlijke kenmerken en waarden van de NNN verwacht. Aangezien de kade mogelijk als ruimte beslag wordt gezien, wordt geadviseerd het plan voor te leggen aan het bevoegd gezag de provincies Groningen en Drenthe.

5.4.3 Bescherming van houtopstanden.

De kade en aangrenzende terreinen liggen buiten de bebouwde kom. Dat betekent dat de Wet natuurbescherming van toepassing is op te kappen houtopstanden. Bij de kap van houtopstanden³ is een kapmelding noodzakelijk en geldt er mogelijk een herplantplicht.

---

³ De bosschages/bomenrijen die een oppervlakte hebben van meer dan 1.000 m² (0,1 hectare) of bestaan uit een rijbeplanting die meer dan twintig bomen omvat, gerekend over het totaal aantal rijen

6 Bronnen

Bos, F.G., Bosveld, M.A., Groenendijk, D.G., Van Swaay, C.A.M. & Wynhoff, I., 2006. De dagvlinders van Nederland - verspreiding en bescherming. Nederlandse Fauna 7. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & EISNederland, in samenwerking met De Vlinderstichting, Wageningen.

Creemers, R.C.M. en Delft, J.J.C.W. van (RAVON) (redactie), 2009. De Amfibieën en Reptielen van Nederland. Nederlandse Fauna Deel 9. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, European Invertebrate Survey – Nederland, Leiden.

Hollands., H., J.O. Reinhold., 1999. HSI-modellen voor 5 oevergebonden zoogdiersoorten. Voorlopige versie op basis van huidige ecologische kennis. Dienst Weg- en Waterbouwkunde

Janssen, P. & van Hoof, P.H. (z.d.). Atlastekst adder.

Kosten E., H., Limpens, H. Bouman & J. Reinhold, 2011. Vleermuisvriendelijk bouwen. Handreiking voor huiseigenaar, architect en beleidsmedewerker. Zoogdiervereniging & Tauw.

Limpens, H., Regelink, J., en Koelman, R., 2010. Vleermuizen en planologie. Zoogdiervereniging, Arnhem.

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. Buiten aan het werk? Houd tijdig rekening met beschermde planten en dieren.

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, 2009. Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten ontheffing Flora- en faunawet ruimtelijke ingreep. Augustus 2009.

Overig:

NDFP

Geoportaal Groningen en Drenthe

www.calculator.aerius.nl

www.zoogdieratlas.nl

www.ravon.nl

www.vlinderstichting.nl

www.zoogdiervereniging.nl

Bijlagen

Bijlage 1: Wettelijk kader - Wet natuurbescherming

Een van de doelen van de Wnb is de bescherming van inheemse flora en fauna. Vanuit deze wet is bij ruimtelijke ingrepen de initiatiefnemer verplicht op de hoogte te zijn van de mogelijk voorkomende beschermde natuurwaarden binnen het projectgebied. Het uitgangspunt van de wet is dat geen schade mag worden toegebracht aan beschermde soorten, tenzij dit uitdrukkelijk is toegestaan (het 'nee, tenzij' – principe). Bepaalde handelingen, waaronder ruimtelijke ingrepen, waarbij beschermde soorten in het geding zijn, zijn slechts bij uitzondering en onder voorwaarden mogelijk. Hieronder wordt uitgelegd welke verbodsbepalingen gelden, welke vrijstellingen er gelden en op welke gronden ontheffingen kunnen worden aangevraagd.

Verbodsbepalingen soortbescherming

In de Wnb is soortbescherming opgedeeld in drie categorieën. Voor elke categorie gelden verschillende verbodsbepalingen die onder andere zijn vermeld in artikel 3.1, 3.5 en 3.10 van de Wnb. In het tekstkader van deze Bijlage (zie volgende pagina) staan de artikelen uitgeschreven. Het gaat om de volgende drie categorieën:

- soorten van de Vogelrichtlijn;
- soorten van de Habitatrichtlijn, inclusief bijlage I en II uit Verdrag van Bern en bijlage I uit Verdrag van Bonn, met uitzondering van vogels;
- 'andere soorten' (onderdeel A 'fauna' en onderdeel B 'flora'), oftewel de Nationale soorten.

Voor soorten vallend onder bovenstaande beschermingsregimes geldt dat ze in principe niet (opzettelijk) gedood en verstoord mogen worden, ook verblijfplaatsen mogen niet vernietigd worden. Bij Vogelrichtlijnsoorten is opgenomen dat verstoring is toegestaan indien de verstoring niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende soort. Dit geldt echter niet voor Habitatrichtlijnsoorten, inclusief bijlage I en II Bern en bijlage I Bonn (zie Tabel A van deze Bijlage voor de vogelsoorten en Tabel B van deze bijlage voor een uiteenzetting van soorten niet zijnde vogels). Voor de 'andere soorten' geldt dat verstoring is toegestaan. Soorten die zijn opgenomen in bijlage A en B van de Wnb ('andere soorten') zijn opgenomen in tabel B en C van deze Bijlage.

Verbodsbepalingen Wet natuurbescherming artikel 3.1, 3.5 en 3.10

Artikel 3.1 Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn

1. Het is verboden opzettelijk van nature in Nederland in het wild levende vogels van soorten als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn te doden of te vangen.
2. Het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van vogels als bedoeld in het eerste lid te vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen.
3. Het is verboden eieren van vogels als bedoeld in het eerste lid te rapen en deze onder zich te hebben.
4. Het is verboden vogels als bedoeld in het eerste lid opzettelijk te storen.
5. Het verbod, bedoeld in het vierde lid, is niet van toepassing indien de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort.

Artikel 3.5 Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn

1. Het is verboden in het wild levende dieren van soorten, genoemd in bijlage IV, onderdeel a, bij de Habitatrichtlijn, bijlage II bij het Verdrag van Bern of bijlage I bij het Verdrag van Bonn, met uitzondering van de soorten, bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn, in hun natuurlijk verspreidingsgebied opzettelijk te doden of te vangen.
2. Het is verboden dieren als bedoeld in het eerste lid opzettelijk te verstoren.
3. Het is verboden eieren van dieren als bedoeld in het eerste lid in de natuur opzettelijk te vernielen of te rapen.
4. Het is verboden de voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren als bedoeld in het eerste lid te beschadigen of te vernielen.
5. Het is verboden planten van soorten, genoemd in bijlage IV, onderdeel b, bij de Habitatrichtlijn of bijlage I bij het Verdrag van Bern, in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen.

Artikel 3.10 Beschermingsregime andere soorten

1. Onverminderd artikel 3.5, eerste, vierde en vijfde lid, is het verboden:
  - a. in het wild levende zoogdieren, amfibieën, reptielen, vissen, dagvlinders, libellen en kevers van de soorten, genoemd in de bijlage, onderdeel A, bij deze wet, opzettelijk te doden of te vangen;
  - b. de vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren als bedoeld in onderdeel a opzettelijk te beschadigen of te vernielen, of
  - c. vaatplanten van de soorten, genoemd in de bijlage, onderdeel B, bij deze wet, in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te ontwortelen of te vernielen.
2. Artikel 3.8, met uitzondering van het derde en vierde lid, is van overeenkomstige toepassing op de verboden, bedoeld in het eerste lid, met dien verstande dat, in aanvulling op de redenen, genoemd in het vijfde lid, onderdeel b, de noodzaak voor de ontheffing of vrijstelling ook verband kan houden met handelingen:
  - a. in het kader van de ruimtelijke inrichting of ontwikkeling van gebieden, daaronder begrepen het daarop volgende gebruik van het ingerichte of ontwikkelde gebied;
  - b. ter voorkoming van schade of overlast, met inbegrip van schade aan sportvelden, schietterreinen, industrieterreinen, kazernes, of begraafplaatsen;
  - c. ter beperking van de omvang van de populatie van dieren, in verband met door deze dieren ter plaatse en in het omringende gebied veelvuldig veroorzaakte schade of in verband met de maximale draagkracht van het gebied waarin de dieren zich bevinden;
  - d. ter voorkoming of bestrijding van onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren;
  - e. in het kader van bestendig beheer of onderhoud in de landbouw of bosbouw;
  - f. in het kader van bestendig beheer of onderhoud aan vaarwegen, watergangen, waterkeringen, waterstaatswerken, oevers, vliegvelden, wegen, spoorwegen of bermen, of in het kader van natuurbeheer;
  - g. in het kader van bestendig beheer of onderhoud van de landschappelijke kwaliteiten van een bepaald gebied, of
  - h. in het algemeen belang.
3. De verboden, bedoeld in het eerste lid, onderdelen a, en b, zijn niet van toepassing op de bosmuis, de huisspitsmuis en de veldmuis voor zover deze dieren zich in of op gebouwen of daarbij behorende erven of roerende zaken bevinden.

Tabel A. Soorten die vallen onder artikel 3.5 (Habitatrichtlijn bijlage IV, Bern bijlage II, Bonn bijlage I).

Soortgroep	Nederlandse naam	Soortgroep	Nederlandse naam		
Amfibieën	boomkikker	Zoogdieren <i>landzoogdieren</i>	hamster		
	geelbuikvuurpad		otter		
	heikikker		bever		
	kamsalamander		hazelmuis		
	knoflookpad		lynx		
	rugstreeppad		noordse woelmuis		
	vroedmeesterpad		wilde kat		
	poelkikker		wolf		
Dagvlinders	moerasparelmoervlinder	Zoogdieren <i>vleermuizen</i>	baardvleermuis		
	apollovlinder		bechsteins vleermuis		
	boszandoog		bosvleermuis		
	donker pimperlblauwtje		brandts vleermuis		
	grote vuurvlinder		franjestaat		
	pimperlblauwtje		gewone grootoorvleermuis		
	tijmblauwtje		grijze grootoorvleermuis		
	zilverstreephooibeestje		grote hoefijzerneus		
Haften	oeveraas		grote rosse vleermuis		
			ingekorven vleermuis		
Kevers	brede geelrandwaterroofkever		kleine dwergvleermuis		
	gestreepte waterroofkever		kleine hoefijzerneus		
	juchtleerkever		laatvlieger		
	vermiljoenkever		meervleermuis		
Libellen	mercurwaterjuffer		mopsvleermuis		
	bronslibel		noordse vleermuis		
	gaffellibel		rosse vleermuis		
	gevlekte witsnuitlibel		ruige dwergvleermuis		
	groene glazenmaker		tweekleurige vleermuis		
	noordse winterjuffer		vale vleermuis		
	oostelijke witsnuitlibel		watervleermuis		
	rivierrombout		gewone dwergvleermuis		
	sierlijke witsnuitlibel		walrus		
Nachtvlinders	teunisbloempijlstaart		Zoogdieren <i>zeezoogdieren</i>	Bultrug, gewone vinvis	
	Dikkopschildpad, kemp's zee-schildpad, lederschildpad, soepschildpad			bruinvis dwergpotvis	
	Reptielen			gladde slang	gestreepte dolfijn
				muurhagedis	gewone dolfijn
zandhagedis				gewone spitsdolfijn	
Sporenplanten	geel schorpioenmos	grijze dolfijn			
	tonghaarmuts	kleine zwaardwalvis			
	kleine vlotvaren	narwal			
Vissen	steur	orka			
	houting	tuimelaar			
Weekdieren	bataafse stroommossel	witflankdolfijn, witsnuitdolfijn			
	platte schijfhoren	noordse vinvis, potvis			
Zaadplanten	liggende raket	butskop			
	drijvende waterweegbree	dwergvinvis			
	Groenknolorchis, zomerschroeforchis	griend, witte dolfijn			
	kruijpend moerasscherm	spitsdolfijn van gray			

Tabel B (1). "Overige Soorten" onderdeel A behorend bij artikel 3.10, eerste lid, onderdeel a.

Soortgroep	Nederlandse naam	Soortgroep	Nederlandse naam
Amfibieën	Alpenwatersalamander	Vissen	Beekdonderpad
	Bruine kikker*		Beekprik
	Gewone pad*		Elrits
	Kleine watersalamander*		Europese rivierkreeft
	Meerkikker*		Gestippelde alver
	Middelste groene kikker*		Grote modderkruiper
	Vinpootsalamander		Kwabaal
	Vuursalamander		
Dagvlinders	Aardbeivlinder	Zoogdieren	Aardmuis*
	Bosparelmoervlinder		Boommarter
	Bruin dikkopje		Bosmuis*
	Bruine eikenpage		Bunzing**
	Donker pimpernelblauwtje		Damhert
	Duinparelmoervlinder		Das
	Gentiaanblauwtje		Dwergmuis*
	Grote parelmoervlinder		Dwergspitsmuis*
	Grote vos		Edelhert
	Grote vuurvlinder		Eekhoorn
	Grote weerschijnvlinder		Egel*
	Iepenpage		Eikelmuis
	Kleine heivlinder		Gewone bosspitsmuis*
	Kleine ijsvogelvlinder		Gewone zeehond
	Kommavlinder		Grote bosmuis
	Pimpernelblauwtje		Grijze zeehond
	Sleedoorpage		Haas*
	Spiegeldikkopje		Hermelijn**
	Veenbesblauwtje		Huisspitsmuis*
	Veenbesparelmoervlinder		Konijn*
Veenhooibeestje	Molmuis		
Veldparelmoervlinder	Ondergrondse woelmuis*		
Zilveren maan	Ree*		
Reptielen	Adder	Rosse woelmuis*	
	Hazelworm	Steenmarter	
	Levendbarende hagedis	Tweekleurige bosspitsmuis*	
Libellen	Ringslang	Veldmuis*	
	Beekkrombout	Veldspitsmuis*	
	Bosbeekjuffer	Vos*	
	Donkere waterjuffer	Waterspitsmuis	
	Gevlekte glanslibel	Wezel**	
	Gewone bronlibel	Wild zwijn	
	Hoogveenglanslibel	Woelrat*	
	Kempense heidelibel	Vliegend hert	
Speerwaterjuffer			
		Kevers	

Soorten met een asterisk (*) zijn opgenomen in provinciale vrijstellingen. Soorten met een dubbele asterisk (**) zijn in alle provincies, behalve Noord-Holland en Noord-Brabant, vrijgesteld. In Limburg is daarnaast de molmuis vrijgesteld, in Friesland de steenmarter en in Noord-Brabant het wild zwijn. Voor Limburg geldt dat in bepaalde perioden van het jaar de hazelworm, levendbarende hagedis, steenmarter en de eekhoorn vrijgesteld zijn.

Tabel B (2). Per provincie vrijgestelde "Overige Soorten" onderdeel A behorend bij artikel 3.10, eerste lid, onderdeel a. (aangegeven met een 'x' of '*').

Soort	Provincie	Friesland	Groningen	Drenthe	Overijssel	Gelderland	Utrecht	Noord-Holland	Zuid-Holland	Flevoland	Zeeland	Noord-Brabant	Limburg
Aardmuis		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Bastaardkikker		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Bosmuis		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Bruine kikker		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Bunzing		x	x	x			x		x	x	x		x
Dwergmuis		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Dwergspitsmuis		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Eekhoorn													(*)
Egel		x	x	x		x	x	x	x	x	x	x	x
Gewone bosspitsmuis		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Gewone pad		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Haas		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Hazelworm													(**)
Hermelijn		x	x	x			x		x	x			x
Huisspitsmuis		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Kleine watersalamander		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Konijn		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Levendbarende hagedis													(***)
Meerkikker		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Molmuis													x
Ondergrondse woelmuis		x	x	x	x	x	x	x		x	x	x	x
Ree		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Rosse woelmuis		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Steenmarter		x											(****)
Tweekleurige bosspitsmuis		x	x	x	x	x	x	x		x	x	x	x
Veldmuis		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Vos		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Wezel		x	x	x			x		x	x			x
Wild zwijn												x	
Woelrat		x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x

(*) = vrijgesteld maart-april en juli t/m november (***) = vrijgesteld in juli t/m september, (***) = 15 aug t/m 15 okt, (****) = 15 aug t/m feb ([Wijzigingsverordening](#), provincie Limburg, 2017)

Tabel C. "Overige Soorten" onderdeel B behorend bij artikel 3.10, eerste lid, onderdeel c.

Soortgroep	Nederlandse naam	Nederlandse naam	Nederlandse naam
Planten	Akkerboterbloem	Groensteel	Roggelelie
	Akkerdoornzaad	Groot spiegelklokje	Rood peperboompje
	Akkerogentroost	Grote bosaardbei	Rozenkransje
	Beklierde ogentroost	Grote leeuwenklauw	Ruw parelzaad
	Berggamander	Honingorchis	Scherpkruid
	Bergnachtorchis	Kalkboterbloem	Schubvaren
	Blaasvaren	Kalketrip	Schubzegge
	Blaauw guichelheil	Karthuizeranjer	Smalle raai
	Bokkenorchis	Karwijselie	Spits havikskruid
	Bosboterbloem	Kleine ereprijs	Steenbraam
	Bosdravik	Kleine Schorseneer	Stijve wolfsmelk
	Brave hendrik	Kleine wolfsmelk	Stofzaad
	Brede wolfsmelk	Kluwenklokje	Tengere distel
	Breed wollegras	Knollathyrus	Tengere veldmuur
	Bruinrode wespenorchis	Knolspirea	Trosgamander
	Dennenorchis	Korensla	Veenbloembies
	Dreps	Kranskarwij	Vliegenorchis
	Echte gamander	Kruiptijm	Vroege ereprijs
	Franjementiaan	Lange zonnedauw	Wilde averuit
	Geelgroene wespenorchis	Liggende ereprijs	Wilde ridderspoor
	Geploide vrouwenmantel	Moerasgamander	Wilde weit
	Getande veldsla	Muurbloem	Wolfskers
	Gevlekt zonneroosje	Naakte lathyrus	Zandwolfsmelk
	Glad biggenkruid	Naaldenkervel	Zinkviooltje
	Gladde zegge	Pijlscheefkalk	Zweedse kornoelje
	Groene nachtorchis		

Zorgplicht

In de Wet natuurbescherming is in artikel 1.11 de zorgplicht opgenomen. In het tekstkader hieronder staat het wetsartikel uitgeschreven.

Artikel 1.11

1. Een ieder neemt voldoende zorg in acht voor Natura 2000-gebieden, bijzondere nationale natuurgebieden en voor in het wild levende dieren en planten en hun directe leefomgeving.
2. De zorg, bedoeld in het eerste lid, houdt in elk geval in dat een ieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen kunnen worden veroorzaakt voor een Natura 2000-gebied, een bijzonder nationaal natuurgebied of voor in het wild levende dieren en planten:
  - a. dergelijke handelingen achterwege laat, dan wel
  - b. indien dat achterwege laten redelijkerwijs niet kan worden gevegd, de noodzakelijke maatregelen treft om die gevolgen te voorkomen, of
  - c. voor zover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen, deze zoveel mogelijk beperkt of ongedaan maakt.
3. Het eerste lid is niet van toepassing op handelen of nalaten in overeenstemming met het bij of krachtens deze wet of de Visserijwet 1963 bepaalde.

De zorgplicht houdt in dat planten en dieren niet onnodig vernield/gedood of verstoord mogen worden. Dit betekent dat handelingen (of het nalaten hiervan) waarvan men weet, of redelijkerwijs kan vermoeden, dat ze nadelig zijn voor planten en/of dieren niet mogen worden uitgevoerd. Wanneer dergelijke handelingen toch uitgevoerd moeten worden, moeten maatregelen, voor zover dit in redelijkheid kan, worden genomen om de nadelige gevolgen te voorkomen of zoveel mogelijk te beperken. Er dient bijvoorbeeld zo gewerkt te worden dat dieren kunnen ontsnappen en het kan nodig zijn om soorten te verplaatsen (bijvoorbeeld planten en amfibieën). Deze algemene zorgplicht geldt voor elke soort en elk individu in Nederland.

Vrijstellingen

Onder bepaalde voorwaarden geldt een algemene vrijstelling of een ontheffingsplicht van de verbodsbepalingen in de Wnb. Welke voorwaarden verbonden zijn aan de vrijstelling of ontheffing hangt af van de dier- of plantensoorten die voorkomen in het onderzoeksgebied en de provincie waarin de activiteit plaatsvindt. Hiertoe worden verschillende beschermingsregimes onderscheiden.

Provinciale Vrijstelling Nationale soorten ('andere soorten').

Met betrekking tot de 'andere soorten' zijn per provincie beleidsregels opgesteld waarin voor een deel van deze soorten vrijstelling is verleend. Het Rijk heeft ook een vrijstelling gemaakt voor projecten die vallen onder hun bevoegdheid (projecten van nationaal belang). Zoals ook te herleiden is uit de tabel (tabellen A en B), hangt het per provincie af welke soort is vrijgesteld van de verbodsbepalingen in artikel 3.10, ook de grond waarvoor een vrijstelling geldt kan ook variëren tussen provincies..

Indien de Nationale soorten niet zijn vrijgesteld en daarmee het voornemen de gestelde verboden in artikel 3.10 overtreedt, dient een ontheffing aangevraagd te worden bij de provincie waarin het voornemen plaatsvindt.

Ontheffingen

Indien een soort niet onder een vrijstelling valt of niet gewerkt kan worden volgens een gedragscode, dient er een ontheffing te worden aangevraagd. Deze moet ingediend worden bij het bevoegd gezag. Dit is de provincie waarin de activiteit plaatsvindt.

Een ontheffingsaanvraag wordt getoetst aan drie criteria:

1. Er bestaat geen andere bevredigende oplossing;
2. De activiteit leidt niet tot verslechtering van de staat van instandhouding; en
3. Er is sprake van een in de wet genoemd belang.

In tabel D worden de belangen waaronder een ontheffing kan worden aangevraagd, opgesomd. Let daarbij op dat er voor Nationale soorten ('andere soorten') meer ontheffingsgronden beschikbaar zijn dan voor de beschermde soorten onder artikel 3.1 en 3.5. Indien de activiteit bestaat uit een ruimtelijke inrichting of ontwikkeling zou alleen een ontheffing afgegeven kunnen worden voor Nationale soorten. Mochten desondanks soorten uit de Vogel- en/of Habitatrichtlijn, Bern en Bonn voorkomen bij ruimtelijke ontwikkelingen, dan kunnen mitigerende maatregelen worden opgesteld. Er kan dan voor de zekerheid een ontheffing worden aangevraagd om de mitigerende maatregelen goed te keuren.

Tabel D. Ontheffingsgronden waarop een ontheffing verleend mag worden per categorie (artikel 3.1, 3.5 en 3.10).

Ontheffingsgronden		Artikel 3.1	Artikel 3.5	Artikel 3.10
		Soorten van de Vogelrichtlijn	Soorten van de Habitatrichtlijn, Bonn & Bern	Andere soorten
1	Er bestaat geen andere bevredigende oplossing	X	X	X
2	Leiden niet tot verslechtering van de staat van instandhouding	X	X	X
3	Opsomming van: volksgezondheid en openbare veiligheid	X	X	X
	veiligheid van luchtverkeer	X	Nee	X
	ter voorkoming van schade aan gewassen, vee, bossen, visserij	X	X	X
	ter bescherming van Flora en Fauna	X	X	X
	voor onderzoek, onderwijs, uitzetten en herinvoeren van soorten / teelt	X	X	X
	dwingende reden van groot openbaar belang, met inbegrip van sociale of economische aard en met inbegrip van voor milieuwezenlijke gunstige effecten	Nee	X	X
	ruimtelijke inrichting of ontwikkeling	Nee	Nee	X
schade en overlast, ter beperking omvang populatie, ter bestrijding van lijden en ziekte, bestendig beheer en onderhoud, algemeen belang	Nee	Nee	3.10 2a-g	

Procedure ontheffingsaanvraag

Voor Nationale soorten ('andere soorten') welke zijn opgenomen in de provinciale vrijstellingen geldt een vrijstelling. Dit betekent dat u geen ontheffing van de Wet natuurbescherming hoeft aan te vragen, maar u wel de zorgplicht moet nakomen. Voor Nationale soorten die niet zijn vrijgesteld, dient u een ontheffing beschermde soorten aan te vragen of te werken conform een gedragscode.

Voor soorten van de Vogel- en Habitatrichtlijn, Conventie van Bern en Conventie van Bonn geldt dat als u kunt werken volgens een goedgekeurde gedragscode er een vrijstelling geldt. U hoeft geen ontheffing beschermde soorten aan te vragen, maar u moet uw activiteiten aantoonbaar uitvoeren zoals in de gedragscode staat. Tevens blijft de zorgplicht gelden. Indien u niet kunt werken volgens een gedragscode, maar u kunt maatregelen nemen om de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats te garanderen (zogenoemde mitigerende maatregelen), dan hoeft u ook geen ontheffing beschermde soorten aan te vragen. Wilt u zeker weten of uw mitigerende maatregelen voldoende zijn, en er inderdaad geen ontheffing nodig is? Vraag dan een ontheffing aan om uw maatregelen goed te keuren.

Indien u geen mitigerende maatregelen kunt nemen, dan dient een ontheffing te worden aangevraagd bij het bevoegd gezag. Voor de ontheffingsaanvraag is het noodzakelijk te weten welke soorten aanwezig zijn, zodat gerichte mitigerende maatregelen kunnen worden getroffen. Het bevoegd gezag zal, indien het akkoord is met het aangeleverde stappenplan waarin de aanpak voor mitigatie beschreven wordt, een zogenoemde 'verklaring van geen bedenkingen' (vvgb) afgeven. Daarmee zegt zij in feite dat een ontheffing niet noodzakelijk is wanneer men zich bij de uitvoering houdt aan het opgestelde stappenplan.

Overgangsrecht

In het Besluit natuurbescherming is opgenomen dat de ontheffingen afgegeven onder het oude recht, gelden als ontheffingen onder de Wet natuurbescherming. Daarbij blijven dezelfde voorschriften, beperkingen en voorwaarden gelden. Dit geldt eveneens voor omgevingsvergunningen en vvgb's.

Op het tijdstip van inwerkingtreding van de Wnb zullen de onafgeronde ontheffing aanvragen, ingediend vóór inwerkingtreding, conform de nieuwe wet worden behandeld. Ontheffing aanvragen van voor de inwerkingtreding zullen worden afgehandeld door RVO. Aanvragen die later ingediend worden zullen afgehandeld worden door de provincies (of het Rijk).

De gedragscodes worden verlengd tot het moment van in werking treden van de Wet natuurbescherming en de nieuwe gedragscodes definitief zijn goedgekeurd.

Natuurnetwerk Nederland (NNN)

De nieuwe naam voor de ecologische hoofdstructuur (EHS), het natuurnetwerk Nederland (NNN). De term EHS werd in 1990 geïntroduceerd in het Natuurbeleidsplan (NBP) van het toenmalige ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV). In 2013 is het natuurbeleid gedecentraliseerd naar de provincies. In hetzelfde jaar hebben de twaalf provincies met de staatssecretaris van het ministerie van EZ definitieve afspraken gemaakt in het Natuurpact. In 2014 werd de term 'EHS' vervangen door 'NNN'.

Dit beleid blijkt noodzakelijk te zijn doordat de Nederlandse natuur steeds meer onder druk staat, bijvoorbeeld door huizenbouw, aanleg van wegen en industrie. Toch leeft bij veel Nederlanders de wens om natuurgebieden in de buurt te hebben. Natuur geeft rust en biedt ruimte voor recreatie.

De overheid heeft daarom extra geld uitgetrokken om de Nederlandse natuur te beschermen en verder te ontwikkelen. Door nieuwe natuur te ontwikkelen, kunnen natuurgebieden met elkaar worden verbonden. Zo kunnen planten zich over verschillende natuurgebieden verspreiden en dieren van het ene naar het andere gebied gaan. Het totaal van al deze gebieden en de verbindingen ertussen vormt het natuurnetwerk Nederland (NNN).

Het NNN is een netwerk van gebieden in Nederland waar de natuur voorrang heeft. Het netwerk helpt voorkomen dat planten en dieren in geïsoleerde gebieden uitsterven en dat natuurgebieden hun waarde verliezen. Het NNN kan worden gezien als de ruggengraat van de Nederlandse natuur. Het NNN bestaat uit:

- bestaande natuurgebieden, reservaten, natuurontwikkelingsgebieden en zogenaamde robuuste verbindingen;
- landbouwgebieden met mogelijkheden voor agrarisch natuurbeheer (beheergebieden);
- grote wateren (zoals de kustzone van de Noordzee, het IJsselmeer en de Waddenzee).

Het NNN is een plan in uitvoering. De doelstelling van het Natuurpact is om 80.000 hectare nieuwe natuur in te richten vóór 2027.

Natura 2000-gebieden

In de Wnb zijn bepalingen vanuit de Europese Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn verwerkt. De Europese richtlijnen verplichten de lidstaten gebieden aan te wijzen met speciale beschermingszones (de Natura 2000-gebieden). Het doel hiervan is om de aangewezen habitattypes en habitats van soorten in een gunstige staat van instandhouding te behouden of te herstellen.

De lidstaten moeten maatregelen treffen om de kwaliteit van deze habitats en habitats van soorten niet te laten verslechteren of te voorkomen dat er geen storende factoren optreden voor de soorten waarvoor de zones zijn aangewezen.

Voor activiteiten of projecten die schadelijk zijn voor de beschermde natuur, geldt een vergunningplicht. Hierdoor is in Nederland een zorgvuldige afweging gegarandeerd bij projecten die gevolgen kunnen hebben voor natuurgebieden. Meestal verlenen de provincies de vergunningen, maar soms doet het Ministerie van Economische Zaken dit.

Bestaand gebruik

Voor handelingen die op 31 maart 2010 bekend waren bij het gevoegd gezag en die sinds deze datum niet meer in betekenende mate zijn gewijzigd is het niet meer noodzakelijk om een

vergunning aan te vragen. Deze datum kan van een later tijdstip zijn indien een Natura 2000-gebied na 31 maart 2010 is aangewezen als beschermd gebied. Zie ook artikel 2.9 lid 2.

Overgangsrecht

In de Wnb (artikel 9.4) is opgenomen dat de vergunningen afgegeven onder het oude recht, gelden als vergunningen onder de Wet natuurbescherming. Daarbij blijven dezelfde voorschriften gelden. Dit geldt eveneens voor omgevingsvergunningen en vvgb's.

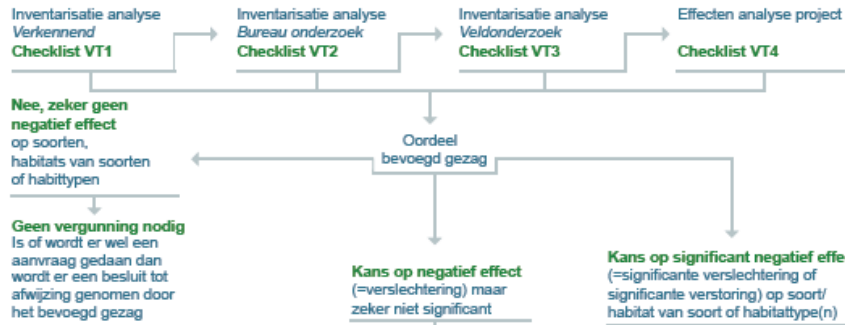
Beschermde Natuurmonumenten hebben vanaf inwerkingtreding van de Wnb niet langer een beschermde status. Daardoor zijn deze gebieden alleen nog ruimtelijk beschermd (Barro, bestemmingsplannen).

Stroomschema vergunningsprocedure

Het volgende schema toont de vergunningprocedure in het kader van de Natuurbeschermingswet. Deze is ook van kracht onder de huidige Wet natuurbescherming. Een Voortoets geeft aan of er wel of geen negatieve effecten zijn te verwachten. Zijn er geen negatieve effecten te verwachten, dan hoeft er geen vergunning beschermde gebieden aangevraagd te worden. Indien er kans is op negatieve effecten, kan een habitattoets een verdiepingsslag geven om aan te tonen hoe groot deze negatieve effecten zijn. Mocht er kans zijn op significant negatieve effecten, is het mogelijk om een ADC-toets uit te voeren. Wordt er voldaan aan de eisen, dan kan er een vergunning worden afgegeven met voorschriften en beperkingen.

VOORTOETS

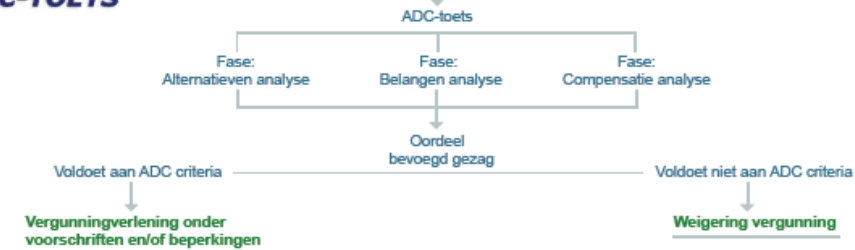
INVENTARISATIE VOORTOETS: De voortoets is niet verplicht maar wel verstandig om uit te voeren. Alle fasen VT1 t/m VT4 kunnen onderdeel zijn van de voortoets. Het kan ook zijn dat al na fase VT1 de effecten bekend zijn. Het bevoegd gezag moet die conclusie trekken.

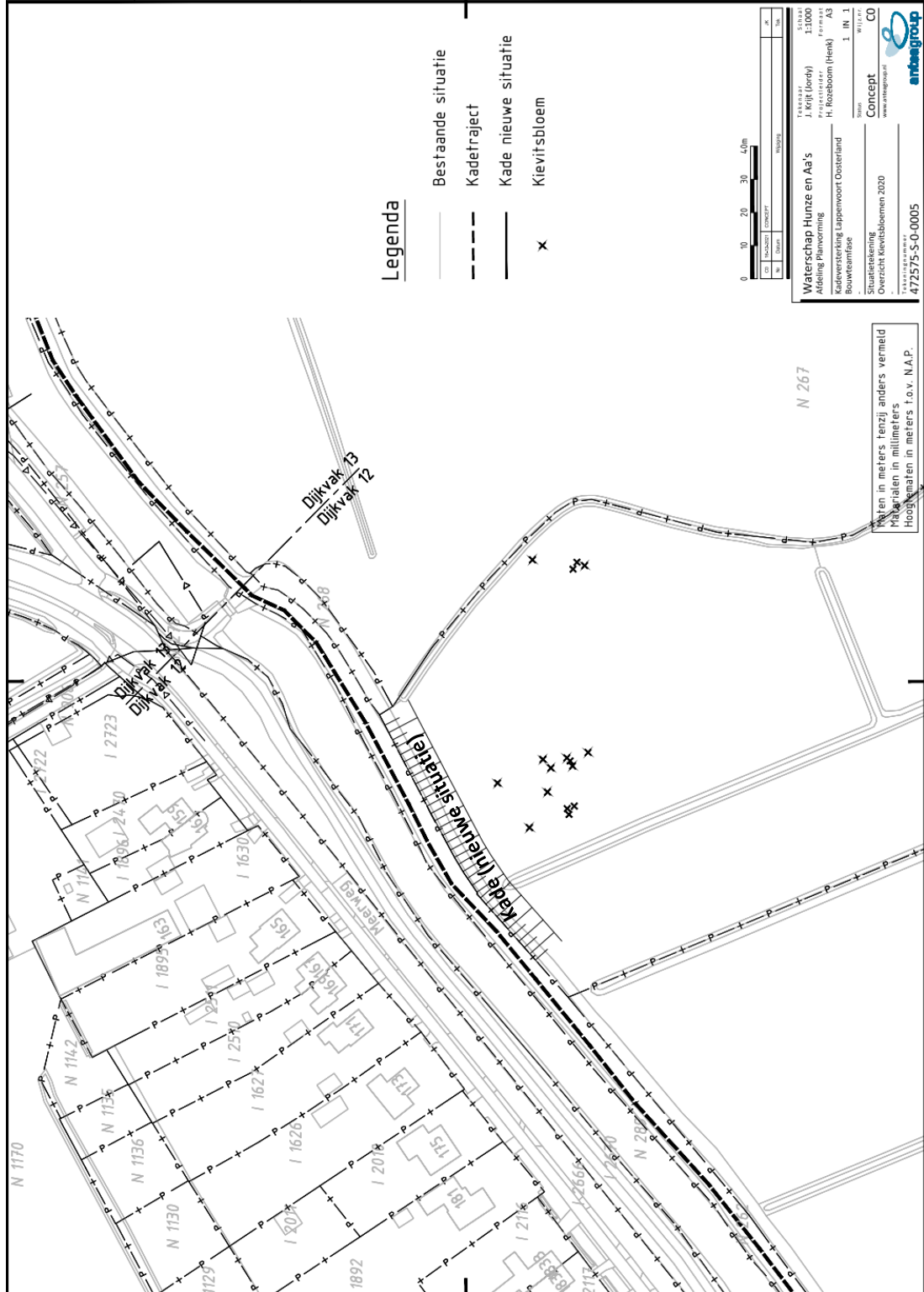
HABITATTOETS

ADC-TOETS

Bijlage 2: Verspreiding wilde Kievitsbloem

Over Antea Group

Antea Group is het thuis van 1500 trotse ingenieurs en adviseurs. Samen bouwen wij elke dag aan een veilige, gezonde en toekomstbestendige leefomgeving. Je vindt bij ons de allerbeste vakspecialisten van Nederland, maar ook innovatieve oplossingen op het gebied van data, sensing en IT. Hiermee dragen wij bij aan de ontwikkeling van infra, woonwijken of waterwerken. Maar ook aan vraagstukken rondom klimaatadaptatie, energietransitie en de vervangingsopgave. Van onderzoek tot ontwerp, van realisatie tot beheer: voor elke opgave brengen wij de juiste kennis aan tafel. Wij denken kritisch mee en altijd vanuit de mindset om samen voor het beste resultaat te gaan. Op deze manier anticiperen wij op de vragen van vandaag en de oplossingen voor morgen. Al 70 jaar.

Contactgegevens

Tolhuisweg 57
8443 DV HEERENVEEN
Postbus 24
8440 AA HEERENVEEN
T. +31 (0)513 63 45 67
E. pieter.dehoop@anteagroup.nl

www.anteagroup.nl

Copyright © 2016

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, elektronisch of op welke wijze dan ook, zonder schriftelijke toestemming van de auteurs.